

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้เป็นการสร้างแบบวัดคุณลักษณะประชาธิปไตย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 3 ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้นำเสนอเนื้อหาตามลำดับหัวข้อต่อไปนี้

1. ความหมายของประชาธิปไตย
2. หลักการประชาธิปไตย
3. ความหมายของคุณลักษณะประชาธิปไตย
4. คุณลักษณะของพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย ประกอบด้วยองค์ประกอบ 3

ด้าน

- 4.1 ด้านการยอมรับ
- 4.2 ด้านสามัคคีธรรม
- 4.3 ด้านปัญญาธรรม

5. หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กับการพัฒนา

คุณลักษณะประชาธิปไตย

6. ทฤษฎีที่เกี่ยวกับคุณลักษณะประชาธิปไตย
7. แนวคิดและวิธีการปฏิบัติงานเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะประชาธิปไตยใน

โรงเรียน

8. องค์ประกอบที่ช่วยส่งเสริมประชาธิปไตย
9. การสร้างแบบวัดคุณลักษณะประชาธิปไตย
10. การหาคุณภาพเครื่องมือ
11. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
  - 11.1 งานวิจัยในประเทศ
  - 11.2 งานวิจัยต่างประเทศ

ความหมายของประชาธิปไตย

ชวงศ์ ฉายะบุตร (2547 : 8) สรุปว่า ประชาธิปไตย ตรงกับภาษาอังกฤษว่า Democracy ซึ่งมาจากคำภาษากรีกว่ามาจากคำว่า Democratia ซึ่งประกอบด้วยคำ 2 คำ คือ Demos กับ Kratein คำว่า Demos หมายถึง ประชาชน และ Kratein หมายถึง การปกครอง ฉะนั้น ประชาธิปไตย จึงหมายถึง ประชาชนปกครอง หรือการปกครองโดยประชาชน

คำว่า ประชาธิปไตย ในภาษาไทยบัญญัติขึ้น โดยเทียบศัพท์ภาษาอังกฤษเป็นการนำคำสองคำมารวมกัน คือ ประชา ซึ่งเป็นคำสันสกฤต รูปเดิม คือ ประชา แปลว่า ราษฎร หรือ ประชาชน และคำว่า ธิปไตย แปลว่า ความเป็นใหญ่อย่างยิ่ง ฉะนั้น ประชาธิปไตย จึงหมายถึง ระบบการปกครองที่ประชาชนมีอำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศ

วรพิทย์ มีมาก (2548 : 23) กล่าวว่า ประชาธิปไตย หมายถึง ระบบการเมืองการปกครองที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจและการควบคุมตรวจสอบ และประชาชนเป็นผู้เลือกผู้แทนของตนให้เข้าไปทำหน้าที่ในการกระทำการกิจกรมต่าง ๆ แทนตนเอง โดยผ่านกระบวนการเลือกตั้งและผู้แทนที่ผ่านการเลือกสรรจากประชาชนแล้วจะเข้าไปทำหน้าที่รักษาผลประโยชน์ของส่วนรวม

ฉัตรนัท เลี้ยวไพโรจน์ (2552 : 122-123) ประชาธิปไตย หมายถึง การปกครองของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน และผู้แทนที่ผ่านการเลือกสรรเป็นตัวแทนของประชาชน โดยผ่านกระบวนการเลือกตั้ง จะต้องเข้าไปทำหน้าที่รักษาผลประโยชน์ของส่วนรวม

จากความหมายของประชาธิปไตย สรุปได้ว่า ประชาธิปไตย หมายถึง การปกครองของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน เป็นหลักในการดำเนินชีวิตของคนในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ มีความเท่าเทียมกัน คือ ได้รับการคุ้มครองจากรัฐตามกฎหมายและโอกาสที่จะได้รับบริการต่าง ๆ โดยเสมอภาค มีสิทธิเสรีภาพในการดำเนินชีวิตภายใต้ขอบเขตของรัฐธรรมนูญ

หลักการประชาธิปไตย

ชวงศ์ ฉายะบุตร (2547 : 15-16) กล่าวถึง หลักการของประชาธิปไตย ไว้ดังนี้

1. หลักความเสมอภาค คือ ความเท่าเทียมกันในความเป็นมนุษย์ ความเสมอ

ภาคตามหลักประชาธิปไตย เช่น

ความเสมอภาคตามกฎหมาย หมายถึง ประชาชนทุกคนมีความเท่าเทียมกันตามกฎหมาย

ความเสมอภาคในทางการเมือง หมายถึง ทุกคนในรัฐมีสิทธิในการมีส่วนร่วมในการปกครองเท่าเทียมกัน

ความเสมอภาคในทางเศรษฐกิจ หมายถึง โอกาสที่ประชาชนจะประกอบกิจการทางเศรษฐกิจ โดยเสรี สามารถเป็นเจ้าของทรัพย์สิน และถือกรรมสิทธิ์ในประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่ตนได้ดำเนินการไปได้

2. หลักสิทธิเสรีภาพและหน้าที่ หมายถึง อำนาจหรือประโยชน์ของบุคคลซึ่งกฎหมายรับรองและคุ้มครองให้แก่บุคคลที่เป็นประชากรของรัฐ โดยที่สิทธิเสรีภาพและหน้าที่เป็นของคู่กัน

3. หลักนิติธรรม หมายถึง การยึดถือกฎหมายเป็นกฎเกณฑ์ กติกาของประเทศ หรือ การให้ประชาชนได้รับการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ การรักษาผลประโยชน์ส่วนรวมเพื่อความถูกต้อง สงบเรียบร้อยและยุติธรรม

4. หลักการยอมรับเสียงส่วนมาก หมายถึง การที่ทุกสังคมมีคนอยู่รวมกันมาก ๆ ย่อมต้องมีความขัดแย้ง ซึ่งความขัดแย้งอาจระงับได้ด้วยกฎหมาย การใช้เสียงข้างมากจะต้องไม่กระทำไปโดยละเมิดสิทธิของเสียงส่วนน้อย

5. หลักอำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน หมายถึง การปกครองต้องได้รับการยินยอมจากประชาชน รัฐคือกลุ่มบุคคลที่ได้รับการเลือกจากประชาชนมาทำหน้าที่เป็นผู้ปกครองประเทศ รัฐที่แท้จริงต้องเป็นของประชาชน เพื่อประชาชนและต้องรับผิดชอบต่อประชาชน

6. หลักแห่งการใช้เหตุผล หมายถึง การอาศัยหลักความเชื่อว่ามนุษย์มีความสามารถและสติปัญญา สามารถใช้เหตุผลในการตัดสินใจและกำหนดแนวทางในการดำเนินชีวิตให้กับตนเองและสังคมได้ ไม่ใช่กำลังหรือความรุนแรงในการตัดสินใจหา

วาทพิสัย มีมาก (2548 : 28-29) กล่าวถึง หลักการของประชาธิปไตย ไว้ดังนี้

1. อำนาจอธิปไตยซึ่งเป็นอำนาจอสูงสุดในการปกครองประเทศเป็นของประชาชน
2. มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรให้เข้ามาทำหน้าที่ฝ่ายบริหารและฝ่ายนิติบัญญัติ ตามระยะเวลาวิธีการที่กำหนดไว้ โดยสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องรับผิดชอบต่อประชาชน และประชาชนสามารถตรวจสอบการทำงานได้

3. รัฐบาลที่เข้ามาบริหารประเทศต้องเคารพสิทธิและเสรีภาพของประชาชน
4. ประชาชนทุกคนมีความเสมอภาคในการที่จะได้รับบริการสาธารณะจากรัฐ
5. รัฐบาลต้องบริหารประเทศตามหลักนิติธรรม หมายถึง การนำหลักกฎหมายมาใช้เป็นหลักในการบริหารประเทศเพื่อปกป้องสิทธิและเสรีภาพของประชาชน
6. การยอมรับเสียงส่วนใหญ่และเคารพเสียงส่วนน้อย
7. มนุษย์ทุกคนมีคุณค่าและเสมอภาคกันรวมทั้งเป็นผู้มีเหตุผลและสามารถใช้เหตุผลที่ถูกต้องในการบริหารบ้านเมือง

ฉัตรนันท เลี้ยวไฟโรจน์ (2552 : 126-127) กล่าวถึง หลักการของประชาธิปไตย ไว้ดังนี้

1. อำนาจอธิปไตยซึ่งเป็นอำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศเป็นของประชาชน และบุคคลที่จะได้อำนาจนี้ต้องได้รับความเห็นชอบจากประชาชน
2. มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรให้เข้ามาทำหน้าที่ฝ่ายบริหารและฝ่ายนิติบัญญัติ ตามระยะเวลาวิธีการที่กำหนดไว้ โดยสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องรับผิดชอบต่อประชาชน และประชาชนสามารถตรวจสอบการทำงานได้
3. รัฐบาลที่เข้ามาบริหารประเทศต้องเคารพสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ซึ่งกฎหมายรับรองคุ้มครองให้แก่สมาชิกของสังคม เช่น สิทธิในการศึกษา สิทธิในการรักษาพยาบาล ส่วนเสรีภาพเป็นเรื่องของความเป็นอิสระของประชาชนที่จะทำกิจกรรมต่าง ๆ ตามที่ตนเองต้องการภายใต้กรอบกฎหมาย เช่น การแสดงความคิดเห็น การพิมพ์ การโฆษณา การนับถือศาสนา เป็นต้น
4. ประชาชนทุกคนมีความเสมอภาคกันในการ ได้รับบริการสาธารณะจากรัฐ เช่น การศึกษา การสาธารณสุข สวัสดิการสังคม
5. รัฐบาลต้องบริหารประเทศตามหลักนิติธรรม หมายถึง การนำหลักกฎหมายมาใช้เป็นหลักในการบริหารประเทศเพื่อปกป้องสิทธิและเสรีภาพของประชาชน กฎหมายทุกฉบับต้องให้ความคุ้มครองบุคคลเท่าเทียมกัน
6. การยอมรับเสียงส่วนใหญ่และเคารพเสียงส่วนน้อย การตัดสินใจในเรื่องใด ๆ ก็ตามสมาชิกของสังคมจะต้องยอมรับมติของเสียงข้างมากเพื่อนำไปปฏิบัติ ในขณะเดียวกันก็ไม่กระทำการใด ๆ เพื่อละเมิดสิทธิของสมาชิกเสียงส่วนน้อย
7. มนุษย์ทุกคนมีคุณค่าและเสมอภาคกันรวมทั้งเป็นผู้มีเหตุผลและสามารถใช้เหตุผลที่ถูกต้องในการบริหารบ้านเมือง

จากหลักการประชาธิปไตย สรุปได้ว่า การอยู่ร่วมกันของคนในสังคม ซึ่งเป็นคน

หม่อมจําเป็นต้องมีระเบียบปฏิบัติตามกติกาของสังคมโดยรวม โดยมีอุดมการณ์ทางการเมืองที่ เคารพในความคิด สิทธิ ความเสมอภาค การมีเสรีภาพเท่าเทียมกัน และต้องมีแบบแผนของการ เป็นพี่น้อง มีความรักใคร่กลมเกลียวกันมีกฎหมายเป็นหลักในการปกครอง ถ้าผู้ใดฝ่าฝืนจะต้อง ได้รับโทษตามกฎหมาย เมื่อทุกคนปฏิบัติตามกฎหมายก็จะเกิดความสงบสุขแก่บ้านเมือง

ความหมายของคุณลักษณะประชาธิปไตย

กรมวิชาการ (2544 : 21) ได้ให้ความหมายว่า ความมีเหตุผล ความเคารพซึ่งกันและกัน การตกลงกันอย่างสันติวิธีด้วยการประนีประนอมและอดทน อดกลั้น เมื่อมีความคิดเห็นที่แตกต่างกัน

ทวีรัตน์ บุญชิต (2546 : 4) ให้ความหมายคุณลักษณะประชาธิปไตยว่า การพัฒนา ของแต่ละคน ให้มีลักษณะของประชาธิปไตยที่ฝังรากลึกในจิตใจ วางรากให้เห็นความสำคัญ ของมนุษย์ เชื่อในคุณค่าและเกียรติภูมิของตนเองและผู้อื่น เชื่อในเรื่องของความเสมอภาค ความเท่าเทียมกัน มีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม สามารถใช้สติปัญญาในการพิจารณา เลือกปฏิบัติเพื่อประโยชน์ตนเองและส่วนรวม

เปลื้อง ณ นคร (2553 : 73) ได้ให้ความหมายคุณลักษณะประชาธิปไตยว่า เป็น ลักษณะประจำตัวที่แสดงออกถึงคุณความดี ความมีเหตุผล ความเสมอภาค ความเท่าเทียมกัน ยึดถือมติของปวงชนเป็นใหญ่ เพื่อประโยชน์สุขของส่วนรวม

จากความหมายของคุณลักษณะประชาธิปไตย สรุปได้ว่า คุณลักษณะประชาธิปไตย เป็นพัฒนาการของบุคคลที่เกิดจากการเรียนรู้และจากประสบการณ์ที่สั่งสมมา จนกลายเป็น ลักษณะนิสัย จะแสดงออกมาให้สังเกตเห็นเมื่อมีสถานการณ์ที่เหมาะสมเข้ามากระตุ้น ความ เชื่อในคุณค่าและเกียรติภูมิของตนเองและผู้อื่น เชื่อในเรื่องของความเสมอภาค ความเท่าเทียมกัน ความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ตลอดจนยอมรับความ เสมอภาคระหว่างบุคคลและสามารถใช้สติปัญญาในการพิจารณาเลือกปฏิบัติเพื่อประโยชน์แก่ ตนเองและส่วนรวม

คุณลักษณะของพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย

บุคคลที่เป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย จะมีคุณลักษณะที่สำคัญ 3 ด้าน คือ

ด้านคารวธรรม ด้านสามัคคีธรรม และด้านปัญญาธรรม

1. ด้านคารวธรรม เป็นพฤติกรรมที่แสดงให้เห็นถึงความเคารพซึ่งกันและกัน เคารพในระเบียบกฎเกณฑ์หรือระเบียบข้อบังคับของสังคมส่วนรวม
2. ด้านสามัคคีธรรม เป็นพฤติกรรมที่แสดงออกของบุคคลซึ่งอยู่รวมกัน ในสังคมและมีการทำงานร่วมกัน มีการประสานประโยชน์ของหน่วยงานและองค์กรร่วมกัน มีลักษณะการร่วมคิด ร่วมทำ หรือทำงานเป็นทีมด้วยความเต็มใจเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน และตั้งใจปฏิบัติงานนั้นให้สำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่กำหนด
3. ด้านปัญญาธรรม เป็นพฤติกรรมของบุคคลที่แสดงออกในด้านของผู้ใช้สติปัญญา ใช้เหตุผล และความถูกต้องในการพัฒนาหรือแก้ปัญหาในการดำเนินชีวิตประจำวัน เช่น การใช้ความรู้และสติปัญญาจากการศึกษาเล่าเรียนมาประกอบอาชีพ หรือพัฒนาครอบครัว ชุมชน และสังคมของเราให้น่าอยู่ เป็นต้น

จากคุณลักษณะประชาธิปไตยที่สามารถสรุปถึงลักษณะของบุคคลที่มีความเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตยที่เหมาะสม ด้านคารวธรรม เคารพในสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ เคารพต่อกฎหมาย เคารพสิทธิซึ่งกันและกัน ด้านสามัคคีธรรม การรู้จักประสานประโยชน์โดยถือประโยชน์ส่วนรวมเป็นสำคัญ ร่วมมือกันในการทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งจนสำเร็จ ขอมรับผลงานของกลุ่มและร่วมปรับปรุงแก้ไข ด้านปัญญาธรรม การใช้ปัญญา ใช้เหตุผลและความถูกต้องในการตัดสินใจปัญหาทั้งปวง สามารถอธิบายเหตุผลได้ ขอมรับข้อบกพร่องของตนเอง กลุ่ม และพยายามหาทางแก้ปัญหาโดยสันติวิธี

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กับการพัฒนา
คุณลักษณะประชาธิปไตย

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคนซึ่งเป็นกำลังของชาติให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมดุลทั้งร่างกาย ความรู้ คุณธรรม มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและเป็นพลเมืองโลก ยึดมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีความรู้และทักษะพื้นฐาน รวมทั้งเจตคติที่จำเป็นต่อการศึกษาค้นคว้าประกอบอาชีพ และการศึกษาค้นคว้าตลอดชีวิต โดยมุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญบนพื้นฐานความเชื่อว่าทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้เต็มตามศักยภาพ

หลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม มีหลักการที่สำคัญ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2552 : 4) ดังนี้

1. เป็นหลักสูตรการศึกษาเพื่อความเป็นเอกภาพของชาติ มีจุดหมายและมาตรฐานการเรียนรู้ เป็นเป้าหมายสำหรับพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีความรู้ ทักษะ เจตคติ และคุณธรรม บนพื้นฐานของความเป็นไทยควบคู่กับความเป็นสากล
2. เป็นหลักสูตรการศึกษาเพื่อปวงชน ที่ประชาชนทุกคนมีโอกาสได้รับการศึกษาอย่างเสมอภาค และมีคุณภาพ
3. เป็นหลักสูตรการศึกษาที่สนองการกระจายอำนาจ ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น
4. เป็นหลักสูตรการศึกษาที่มีโครงสร้างยืดหยุ่นทั้งด้านสาระการเรียนรู้ เวลาและการจัดการเรียนรู้
5. เป็นหลักสูตรการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
6. เป็นหลักสูตรการศึกษาสำหรับการศึกษาในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัย ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย สามารถเทียบโอนผลการเรียนรู้ และประสบการณ์ หลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้คนดี มีปัญญา มีความสุข มีศักยภาพในการศึกษาต่อ และประกอบอาชีพ จึงกำหนดเป็นจุดหมายเพื่อให้เกิดกับผู้เรียน เมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน (กระทรวงศึกษาธิการ. 2552 : 5) ดังนี้

1. มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยและปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
2. มีความรู้ ความสามารถในการสื่อสาร การคิด การแก้ปัญหา การใช้เทคโนโลยี และมีทักษะชีวิต
3. มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี มีสุนทรีย์ และรักการออกกำลังกาย
4. มีความรักชาติ มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ยึดมั่นในวิถีชีวิต และการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
5. มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย การอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม มีจิตสาธารณะที่มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามในสังคม และอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข

สังคมโลกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วตลอดเวลา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจการดำรงชีวิตของมนุษย์ทั้งในฐานะปัจเจกบุคคลและการอยู่ร่วมกันในสังคม การปรับตัวตามสภาพแวดล้อม การจัดทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด เข้าใจถึงการพัฒนาเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัย กาลเวลา ตามเหตุปัจจัยต่าง ๆ เกิดความเข้าใจในตนเองและผู้อื่น มีความอดทน อดกลั้น ยอมรับในความแตกต่างและมีคุณธรรม สามารถนำความรู้ไปปรับใช้ในการดำรงชีวิต เป็นพลเมืองดีของประเทศชาติและสังคมโลก (กระทรวงศึกษาธิการ. 2552 : 1)

สาระและมาตรฐานการเรียนรู้

สาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม

มาตรฐาน ส 1.1 รู้ และเข้าใจประวัติ ความสำคัญ ศาสดา หลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือและศาสนาอื่น มีศรัทธาที่ถูกต้อง ยึดมั่นและปฏิบัติตามหลักธรรม เพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

มาตรฐาน ส 1.2 เข้าใจ ตระหนักและปฏิบัติตนเป็นศาสนิกชนที่ดี และธำรงรักษาพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ

สาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม

มาตรฐาน ส 2.1 เข้าใจและปฏิบัติตนตามหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดี มีค่านิยมที่ดีงาม และธำรงรักษาประเพณีและวัฒนธรรมไทย ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมไทย และสังคมโลกอย่างสันติสุข

มาตรฐาน ส 2.2 เข้าใจระบบการเมืองการปกครองในสังคมปัจจุบัน ยึดมั่นศรัทธา และธำรงรักษาไว้ซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์

มาตรฐาน ส.3.1 เข้าใจและสามารถบริหารจัดการทรัพยากรในการผลิตและการบริโภคการใช้ ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่า รวมทั้งเข้าใจหลักการของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีดุลยภาพ

มาตรฐาน ส.3.2 เข้าใจระบบ และสถาบันทางเศรษฐกิจต่าง ๆ ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ และความจำเป็นของการร่วมมือกันทางเศรษฐกิจในสังคมโลก

สาระที่ 4 ประวัติศาสตร์

มาตรฐาน ส 4.1 เข้าใจความหมาย ความสำคัญของเวลาและยุคสมัยทาง

ประวัติศาสตร์ สามารถใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์มาวิเคราะห์เหตุการณ์ต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ

มาตรฐาน ส 4.2 เข้าใจพัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ในด้านความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์อย่างต่อเนื่อง ตระหนักถึงความสำคัญ และสามารถ วิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้น

มาตรฐาน ส 4.3 เข้าใจความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย มีความรักความภูมิใจและธำรงความเป็นไทย

สาระที่ 5 ภูมิศาสตร์

มาตรฐาน ส 5.1 เข้าใจลักษณะของโลกทางกายภาพ และความสัมพันธ์ของสรรพสิ่งซึ่งมีผลต่อกันและกันในระบบของธรรมชาติ ใช้แผนที่และเครื่องมือทางภูมิศาสตร์ ในการค้นหาวิเคราะห์ สรุปล และใช้ข้อมูลภูมิสารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพ

มาตรฐาน ส 5.2 เข้าใจปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่ก่อให้เกิดการสร้างสรรค์วัฒนธรรม มีจิตสำนึก และมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

คุณภาพผู้เรียนจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

1. ได้เรียนรู้และศึกษาเกี่ยวกับความเป็นไปของโลก โดยการศึกษาประเทศไทย เปรียบเทียบ กับประเทศในภูมิภาคต่าง ๆ ในโลก เพื่อพัฒนาแนวคิดเรื่องการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

2. ได้เรียนรู้และพัฒนาให้มีทักษะที่จำเป็นต่อการเป็นนักคิดอย่างมีวิจารณญาณ ได้รับการพัฒนาแนวคิดและขยายประสบการณ์ เปรียบเทียบระหว่างประเทศไทยกับประเทศในภูมิภาคต่าง ๆ ในโลก ได้แก่ เอเชีย โอเชียเนีย แอฟริกา ยุโรป อเมริกาเหนือ อเมริกาใต้ ในด้านศาสนา คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม ความเชื่อ ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม การเมืองการปกครอง ประวัติศาสตร์และภูมิศาสตร์ ด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์และสังคมศาสตร์

3. ได้รับการพัฒนาแนวคิดและวิเคราะห์เหตุการณ์ในอนาคต สามารถนำมาใช้เป็นประโยชน์ในการดำเนินชีวิตและวางแผนการดำเนินงาน ได้อย่างเหมาะสม

คุณภาพผู้เรียนจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6

1. มีความรู้เกี่ยวกับความเป็นไปของโลกอย่างกว้างขวางและลึกซึ้งยิ่งขึ้น

2. เป็นพลเมืองที่ดี มีคุณธรรม จริยธรรม ปฏิบัติตามหลักธรรมของศาสนาที่ตน

นับถือ มีค่านิยมอันพึงประสงค์ สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นและอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข รวมทั้งมีศักยภาพเพื่อการศึกษาต่อในชั้นสูงตามความประสงค์ได้

3. มีความรู้เรื่องภูมิปัญญาไทย ความภูมิใจในความเป็นไทย ประวัติศาสตร์ ของชาติไทย ยึดมั่นในวิถีชีวิต และการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

4. มีนิสัยที่ดีในการบริโภค เลือกและตัดสินใจบริโภคได้อย่างเหมาะสม มีจิตสำนึกและมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมไทยและสิ่งแวดล้อม มีความรักท้องถิ่นและประเทศชาติ มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามให้กับสังคม

5. มีความรู้ความสามารถในการจัดการเรียนรู้ของตนเอง ชี้นำตนเองได้ และสามารถแสวงหาความรู้จากแหล่งการเรียนรู้ต่าง ๆ ในสังคมได้ตลอดชีวิต

หลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตในสังคม ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้กำหนดคุณลักษณะประชาธิปไตย ประกอบด้วย พฤติกรรม 3 ด้าน คือ

1. ด้านการยอมรับ

มีคุณธรรม จริยธรรม เป็นหลักในการดำเนินชีวิต

1. เคารพกฎหมายและกติกาสังคม
2. เคารพสิทธิเสรีภาพของตนเองและบุคคลอื่น
3. ความมีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่
4. ความอ่อนน้อมถ่อมตนรู้จักกาลเทศะ
5. การเป็นผู้รับฟังที่ดี ให้เกียรติผู้อื่น
6. การยอมรับผิดและการให้อภัย
7. ความกตัญญูทดแทน
8. ความรับผิดชอบต่อหน้าที่
9. ความซื่อสัตย์สุจริต

2. ด้านสามัคคีธรรม

ปฏิบัติตนและมีส่วนร่วมสนับสนุนให้ผู้อื่นประพฤติปฏิบัติเพื่อเป็นพลเมืองดี

1. มีจิตสาธารณะ เสียสละ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม
2. การมีส่วนร่วมกิจกรรมส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย

3. การมีส่วนร่วมในการป้องกัน แก้ไขปัญหาเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง และสิ่งแวดล้อม

3. ด้านปัญญาธรรม

ใช้สติปัญญา ใช้เหตุผลและความถูกต้องในการพัฒนาหรือแก้ปัญหาในการดำเนินชีวิตประจำวัน

1. การแสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผล
2. การรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นและยอมรับเมื่อผู้อื่นมีเหตุผลที่ดีกว่า
3. การตัดสินใจ โดยใช้เหตุผลมากกว่าอารมณ์

ทฤษฎีที่เกี่ยวกับคุณลักษณะประชาธิปไตย

ทฤษฎีพัฒนาการจริยธรรม แบ่งออกได้เป็น 3 ทฤษฎี คือ ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ (Psychoanalytic Theory) ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory) และทฤษฎีทางสติปัญญา (Cognitive Theory)

1. ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ องค์ประกอบสำคัญในทฤษฎีจิตวิเคราะห์ของฟรอยด์ (Freud) ก็คือ อิด (Id) อีโก้ (Ego) และซูเปอร์อีโก้ (Superego) Id เป็นแหล่งพลังงานทางจิตเบื้องต้น และเป็นที่ตั้งแห่งสัญชาตญาณ มันตั้งอยู่ในโลกภายในซึ่งมีอยู่ก่อนที่เราจะมีประสบการณ์กับโลกภายนอก มันเป็นความต้องการแสวงหาเพื่อตนเองจะเรียกว่าเป็นกิเลสตัณหาที่ได้อิ หรือจะเรียกว่าสันดานดิบที่มีความปรารถนารุนแรง ทุกอย่างปราศจากการกลั่นกรองที่กล่าวมาเป็นระยะแรก

ต่อมาก็มี Ego (อีโก้) เป็นผู้ควบคุมพฤติกรรมของ Id (อิด) Ego อาศัยหลักแห่งความจริง คือสิ่งที่ปรากฏอยู่อย่างแท้จริง ไม่ใช่ใฝ่ฝันอย่างลม ๆ แล้ง ๆ ทำให้มีความซึ้งคิดต้องใช้สมอง หาเหตุผลหรือการกำหนดรู้ ตอนนี้เริ่มมีการเรียนรู้พัฒนาขึ้นมา การเรียนรู้ทำให้คนฉลาดสามารถเป็นนายเหนือความอยากอันเกิดแต่ Id การเรียนรู้อาศัยการรับรู้ ความจำ ความคิด และส่งเสริมให้ Ego เข้มแข็ง

ซูเปอร์อีโก้ (Superego) เป็นลักษณะที่สาม เป็นหลักแห่งอุดมคติและศีลธรรม จรรยา เราทราบแล้วว่า Id อาศัยหลักแห่งความสำราญ Ego อาศัยหลักแห่งความจริง ส่วน Superego นั้นอยู่เหนือหลักแห่งความจริงไปอีก เป็นเรื่องของการประพุดตีความดีที่สังคมยอมรับและละเว้นสิ่งเลวที่สังคมไม่ยอมรับ Superego แบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ

1.1. Ego – Ideal คือ อุดมคติ เป็นแนวคิดของผู้ใหญ่ในสังคมที่สอนไว้ว่าอะไรเป็นสิ่งที่ดีควร อะไรเป็นสิ่งไม่ควร และเมื่อประพฤติตามแล้วจะเป็นที่นิยมชมชอบของผู้ใหญ่ในสังคม

1.2 Conscience คือ มโนธรรม ได้แก่ความรู้สึกว่าอะไรดี ควรทำ อะไรชั่ว ควรละเว้น ในขั้นนี้เด็กจะพัฒนาจากการที่เด็กเคยกระทำผิดอยู่ในใจ เช่น ผู้ใหญ่สอนให้เกลียดชังความสกปรก ถ้าเราไปนิยมจะได้รับโทษ เราจึงเว้นเสีย บุคคลในระดับนี้จะเคร่งต่อหลักศีลธรรมเป็นอันมาก เป็นส่วนสำคัญที่ป้องกันการกระทำผิด

2. ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม ทฤษฎีนี้มีความเชื่อว่า กฎเกณฑ์ของสังคมและวัฒนธรรมเป็นปัจจัยสำคัญให้เกิดการพัฒนาจริยธรรม ทฤษฎีนี้พยายามอธิบายกระบวนการเรียนรู้ โดยหลักการเสริมแรงและหลักการเชื่อมโยงความสัมพันธ์จากปรากฏการณ์ทางสังคม

สกินเนอร์ (Skinner) มีความเชื่อว่า แรงจูงใจที่ทำให้เกิดพัฒนาการทางสังคมมีรากฐานมาจากความต้องการรางวัล และหลีกเลี่ยงการลงโทษจากสังคม การพัฒนาจริยธรรมจึงมีความเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมที่สังคมยึดถือ บรรทัดฐานหรือเกณฑ์ปกติของจริยธรรมพื้นฐานเกิดขึ้นภายในจิตใจ เพราะเหตุของกฎเกณฑ์วัฒนธรรมซึ่งเป็นเงื่อนไขภายนอก สังคมแวดล้อมมีอิทธิพลต่อพัฒนาการจริยธรรมมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับรางวัล และการลงโทษอันเป็นผลมาจากตัวแทนที่มีอยู่ของสังคม แนวคิดนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ รอตเตอร์ (Rotter. 1954 ; อ้างจาก Aiken. 1989 : 263-298) ที่ว่า การเสริมแรงเป็นสิ่งสำคัญในการปฏิบัติหรือกระทำ และพฤติกรรมของมนุษย์ได้รับการเรียนรู้จากสภาพแวดล้อมของสังคม

บันดูรา (Bandura) อีกคนหนึ่งก็ศึกษาทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมอย่างลึกซึ้ง เขามีความคิดว่าการเรียนรู้ทางสังคมเกิดจากการเรียนรู้โดยการสังเกต (Observation) การเลียนแบบ (Imitation) และการเอาแบบอย่าง (Modeling) บันดูรา มีความคิดแตกต่างจาก กลุ่มสกินเนอร์ ตรงที่เห็นว่า การเรียนรู้ไม่จำเป็นต้องมีการเสริมแรง (Reinforcement) คือไม่จำเป็นต้องมีรางวัลและการลงโทษ ความสำคัญของการเรียนรู้ คือกระบวนการเลียนแบบพฤติกรรมของผู้อื่น หรือพิจารณาการกระทำของผู้อื่นแล้วสังเกตผลกรรมที่ตามมา การตัดสินใจทางจริยธรรมเป็นกระบวนการตัดสินใจเกี่ยวกับความถูกต้องของการกระทำตามกฎเกณฑ์ต่าง ๆ กฎเกณฑ์การตัดสินใจนี้เกิดจากการเรียนรู้พฤติกรรมของมนุษย์ในสังคม

3. ทฤษฎีทางสติปัญญา ทฤษฎีนี้เชื่อเรื่องกิจกรรมทางสมองของแต่ละบุคคล มีความสำคัญว่าพฤติกรรมอันเกิดจากอิทธิพลของสังคมภายนอก กิจกรรมทางสมองเป็นกระบวนการทางสติปัญญา (Cognitive process) ซึ่งรวมทั้งการรับรู้ ความจำและการพิจารณา

ตัดสินใจ อันได้แก่ ความสามารถในการแก้ปัญหาและการพิจารณาตัดสินใจ ทฤษฎีสติปัญญา ไม่ได้ปฏิเสธความสำคัญของสิ่งเร้าภายนอก เป็นแต่เพียงถือว่าการเชื่อมโยงระหว่างสิ่งเร้ากับสิ่งตอบสนองไม่เป็นอัตโนมัติเท่านั้น ทฤษฎีนี้ถือว่าแต่ละคน ไม่ต้องตีความหมายของแต่ละตัวกระตุ้น แต่เลือกการกระทำที่เกิดหลาย ๆ ครั้งของผลการตอบสนองเกิดจากตัวกระตุ้นหรือสิ่งเร้า มนุษย์พยายามแสวงหาความจริง สิ่งใดที่ไม่มีความแน่นอน มนุษย์นำมาศึกษาพิจารณาใช้หลักเหตุผลและการรู้แจ้งเป็นแรงจูงใจ ความแตกต่างระหว่างสิ่งที่ “ดีกว่า” หรือ “เลวกว่า” เป็นเรื่องที่มนุษย์จะต้องแก้ปัญหาด้วยความยุติธรรม ทฤษฎีทางสติปัญญาที่น่าสนใจ คือทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของพ็อาเจท์ และทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก

3.1 ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของพ็อาเจท์

พ็อาเจท์ (Piaget) มีความคิดว่า พัฒนาการทางจริยธรรมขึ้นอยู่กับความฉลาดหรือการพัฒนาทางสติปัญญา เขาศึกษาภาษาและความคิดของเด็กเห็นว่าภาษาของเด็กแสดงความสามารถในการตัดสินใจ โดยใช้วิจารณญาณ การหาเหตุผล การแสดงความคิดเกี่ยวกับโลกเกี่ยวกับสิ่งไรตัวตน และความคิดเกี่ยวกับศีลธรรมจรรยา โดยเฉพาะด้านจริยธรรมเขาศึกษาพัฒนาการทางจริยธรรมของเด็กอายุตั้งแต่ 5 ปี ถึง 12 ปี ว่าเข้าใจกฎเกณฑ์ของการถูกลงโทษ ความยุติธรรมและการกระทำที่เลวได้เพียงใด พ็อาเจท์ศึกษาเด็กจำนวนน้อย แต่อาศัยการสังเกตและสัมภาษณ์อย่างละเอียดรอบคอบ ผลการศึกษาจึงสามารถอ้างอิงไปยังกลุ่มประชากรได้

ส่วนใหญ่พ็อาเจท์ศึกษาเหตุการณ์ตัดสินใจของเด็ก เครื่องมือเขาจึงพบว่าคนทำแก้วแตก 1 สร้างเรื่องราวหรือสถานการณ์เกี่ยวกับจริยธรรมสั้น ๆ เป็นคู่ ๆ ในเรื่องราวแต่ละคู่มีเนื้อหาคล้าย ๆ กัน แต่มีตัวแปรบางส่วนสอดแทรกเพื่อให้ผู้ตอบจะได้ใช้เหตุผลทางจริยธรรมต่าง ๆ กัน ดังเช่นตัวอย่าง เด็กชายคนหนึ่งเปิดประตูห้องครัวเข้าไป แก้วแตก 5 ใบ โดยที่เขาไม่มีเจตนาเลย ส่วนเด็กชายอีกคนหนึ่งป็นตู้อาหารเพื่อเอาขวดแยม แก้วตกแตก 1 ใบ แล้วถามเด็กที่ฟังเรื่องราวนี้ว่าใครมีความผิดมากกว่ากัน เพราะเหตุผลใด ผลการตอบเด็กเล็กส่วนใหญ่ตอบว่า คนที่ทำแก้วแตก 5 ใบ เป็นคนผิดมากกว่า เหตุผลเพราะทำแก้วแตกมากกว่า แสดงว่าเด็กเล็กอายุไม่เกิน 8 ขวบ จะพิจารณาว่าผิดมากกว่า ดูได้จากปริมาณของการกระทำ ส่วนเด็กโตอายุประมาณ 9-12 ปี จะตอบว่าคนทำแก้วแตก 1 ใบ ผิดมากกว่า เพราะเจตนาป็นขึ้น ไปเอาขวดแยม แปลว่า เด็กโตจะตอบโดยดูจากเจตนาของการกระทำของคนนั้น ดังนั้นเป็นต้น พ็อาเจท์เสนอแนวความคิดการพัฒนาทางจริยธรรมเป็น 2 ระยะ (Number – Winkler, 1994 : 3914-3920)

3.1.1 ระยะเด็กยึดหลักจริยธรรมจากผู้อื่น (Heteronomous morality) ระยะนี้เป็น

ช่วงเด็กมีอายุก่อน 8 ปี โดยประมาณ เด็กชอบแสดงลักษณะเอาตนเองเป็นศูนย์กลาง (Egocentrism) เด็กจะยึดกฎเกณฑ์ตายตัวคิดเป็นคิด หรือถ้าทำผิดต้องได้รับโทษโดยไม่คำนึงถึงสาเหตุอื่น จริยธรรมของเด็กช่วงนี้เป็นการแสดงความเคารพเชื่อฟังพ่อแม่หรือผู้ใหญ่ โดยไม่มีข้อโต้แย้งใด ๆ ขึ้นนี้เด็กพิจารณาตัดสินความเลวของการกระทำ นั่นคือ เด็กมองความเสียหายที่เกิดขึ้นมากโดยไม่คำนึงถึงแรงจูงใจในการกระทำ เด็กรับเอาตามกฎเกณฑ์ที่ผู้ใหญ่สั่งสอนมาว่าอะไรดี อะไรเลวอย่างแน่นแฟ้นและเอามาประพฤติปฏิบัติอย่างเคร่งครัด

3.1.2 ระเบียบหลักจริยธรรมของตนเอง (Autonomous morality) เป็นระยะเด็กมีอายุประมาณ 9-12 ปี วัยนี้เด็กมีความสัมพันธ์กับกลุ่มเพื่อน การตัดสินทางจริยธรรมของเด็กมีความคิดเป็นของตนเอง มีความยืดหยุ่น มีเหตุผลที่คำนึงถึงความยุติธรรมและพิจารณาผลกระทำด้วย เขาเชื่อว่ากฎเกณฑ์ต่าง ๆ เกิดจากการตกลงกันของกลุ่มเพื่อนซึ่งการตกลงอาจเปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสม เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับสังคมและกระบวนการพัฒนาทางสติปัญญา เขาเข้าใจเจตนาและแรงจูงใจของบุคคลอื่น เข้าใจเหตุผลมากกว่าหนึ่งอย่าง การพิจารณาว่าผิดหรือถูกจึงดูเจตนาและการกระทำ

จากทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของพีอาเจท์ เป็นการศึกษาพัฒนาการจริยธรรมตามอายุเด็กเป็นระยะ บางคนก็แบ่งเป็น 2 ระยะ ดังกล่าวมาแล้ว บางคนเป็น 3 ระยะ คือรวมระยะก่อนจริยธรรมอีกขั้นหนึ่ง หรือบางคนขยาย 2 ระยะแรกเป็น 3 ระยะ โดยระยะแรกเป็น Moral Realism Stage ระยะที่ 2 เป็น Intermediate Stage และระยะที่ 3 เป็นระยะ Moral Relativism Stage ซึ่งก็คลุม 2 ระยะที่กล่าวมาแล้วและอธิบายระยะที่ 2 ไม่ค่อยกระจ่างชัด ดึงเข้าสู่ระยะที่ 1 และระยะที่ 3 เป็นส่วนใหญ่จะทำให้ชัดเจนการเสนอเป็น 2 ระยะจะกระจ่างแจ้งที่สุด

ทฤษฎีเหตุผลเชิงจริยธรรมของโคลเบอร์ก (Kohlberg)

แนวคิดของโคลเบอร์ก (Kohlberg) (ลัวน สายยศ และอังคณา สายยศ. 2543 : 174-176) เชื่อว่า การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมมีความสัมพันธ์กับการบรรลุวุฒิภาวะเชิงจริยธรรมพร้อมกับการพัฒนาด้านอื่น ๆ ด้วย ระดับของอายุเด็กจึงมีความสัมพันธ์อย่างมาก จากการสัมภาษณ์วัยรุ่นอเมริกา โคลเบอร์กศึกษาผลการตอบปัญหาทางจริยธรรมแล้วจัดเป็นลำดับขั้นของการให้เหตุผลเชิงจริยธรรม (Moral – reasoning hierarchy) เริ่มแรกการจัดลำดับขั้นมี 6 ขั้น ปัจจุบันนิยมใช้วัดเพียง 5 ขั้น ตัดขั้นที่ 6 สุดท้ายออก เพราะการศึกษาอย่างกระจ่างชัดยังทำไม่ได้

จากการศึกษาหลายกลุ่มสังคมปรากฏให้ชัดเพียง 5 ขั้นเท่านั้น ลำดับขั้นเหตุผลเชิงจริยธรรมทั้ง 6 นั้นมีดังนี้ (Kohlberg. 1972, 1976 : 31-33)

ระดับที่ 1 ระดับก่อนจริยธรรม (Preconventional Level) ระดับนี้บุคคลจะทำความดีหรือเลวขึ้นอยู่กับกฎเกณฑ์ของสังคมที่ทำกันมาหรือผู้ใหญ่เป็นผู้กำหนด แต่ผลของการกระทำนั้นเพื่อความพอใจหรือความสุขของตนเองเป็นใหญ่ (Hedonistic consequences) นั่นคือเป็นการกระทำเพื่อประโยชน์สุขของตนเองโดยไม่คำนึงถึงผู้อื่น ระดับนี้แบ่งย่อยออกเป็น 2 ขั้น (Stage)

ขั้นที่ 1 เน้นการลงโทษและการเชื่อฟัง (Punishment and Obedience Orientation) การกระทำในขั้นนี้จะดีหรือเลวขึ้นอยู่กับผลของการลงโทษหรือให้รางวัลเด็กจะทำตามกฎเกณฑ์เพื่อหลีกเลี่ยงการถูกลงโทษ เด็กจะสังเกตดูว่าถ้าสิ่งไม่ดี ผู้ใหญ่จะไม่เห็นด้วย อาจโดนดุค่าหรือทำโทษ เด็กยอมทำตามคำสั่งของผู้มีอำนาจคือผู้ใหญ่ขั้นนี้คลุมเด็ก 2-7 ปี

ขั้นที่ 2 การเลือกกระทำเพื่อความพอใจของตน (Naïve instrumental hedonism) ขั้นนี้การกระทำใด ๆ ที่ว่าดีเป็นการกระทำตามความพอใจหรือต้องการของตนเองและบางโอกาสเป็นความต้องการเพื่อผู้อื่น ความยุติธรรมเป็นลักษณะ “ถ้าคุณต้องการฉัน ฉันจะช่วยคุณ” เป็นทำนองยื่นหยุ่นแฉก คือ ช่วยกันไปช่วยกันมามีส่วนร่วมเท่าเทียมกัน เด็กในขั้นนี้ไม่มีความจงรักภักดี ความกตัญญู หรือความยุติธรรม ขั้นนี้คลุมเด็กอายุประมาณ 7-10 ปี

ระดับที่ 2 ระดับปฏิบัติตามแผนกฎเกณฑ์จริยธรรม (Morality of Conventional role conformity) ในระดับนี้คนจะปฏิบัติตามสิ่งที่คาดหวังไว้ของครอบครัว กลุ่ม หรือพฤติกรรมที่ถือประเทศชาติ และสนับสนุนกฎเกณฑ์ของสังคมที่มีอยู่ บุคคลที่มีจริยธรรมในระดับนี้ยังต้องการควบคุมจากภายนอก เอาใจเขามาใส่ใจเรา ประพฤติปฏิบัติความดีละเว้นความไม่ดีตามที่สังคมยึดถือ ในระดับนี้แบ่งเป็น 2 ขั้น คือ

ขั้นที่ 3 หลักจริยธรรมเด็กดีตามที่ผู้อื่นเห็นชอบ (Good – boy morality of maintaining good relations approved by others) ขั้นนี้บุคคลจะกระทำหรือปฏิบัติทุกทางเพื่อช่วยเหลือและเห็นอกเห็นใจผู้อื่น เพื่อให้ผู้อื่นยอมรับ ขั้นนี้การตัดสินใจเชิงจริยธรรมเจตนา มีความสำคัญมาก นั่นคือดูได้จากเจตนาของผู้กระทำ ขั้นนี้เด็กอายุประมาณ 10-13 ปี

ขั้นที่ 4 หลักจริยธรรมทำตามกฎเกณฑ์ (Authority maintaining morality) ขั้นนี้บุคคลจะทำถูกหรือดีเมื่อเขาทำตามหน้าที่ เชื่อฟังกฎหมาย และธรรมทางศาสนา นั่นคือเขาจะประพฤติดำเนินตามกฎเกณฑ์และระเบียบของสังคมที่ตั้งไว้ ขั้นนี้เด็กอายุประมาณ 13-16 ปี

ระดับที่ 3 ระดับเหนือเกณฑ์หรือยึดหลักจริยธรรมประจำใจตนเอง (Postconventional, principled or autonomous level) ในระดับนี้การตัดสินใจกระทำของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ยึดหลักจริยธรรมสากล โดยไม่คำนึงถึงกฎเกณฑ์ของผู้มีอำนาจหรือของ

กลุ่มที่ยึดถือว่ามีคุณค่า การตัดสินใจจะใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของส่วนตัวที่ยึดถือคุณธรรมประจำใจ จะถือปฏิบัติมากกว่าการคล้อยตามสังคม บางทีการกระทำนั้นเป็นขั้นอุดมการณ์ระดับนี้แบ่งออกเป็น 2 ชั้น ดังนี้

ขั้นที่ 5 หลักการกระทำตามสัญญาของสังคม (Social – contract orientation) ในขั้นนี้พฤติกรรมทางจริยธรรมของบุคคล อยู่ในกรอบของสิทธิส่วนบุคคลที่ทุกสังคมได้ตกลงยินยอมร่วมกัน เขาจะเคารพต่อคำมั่นสัญญาและกฎหมาย ยอมรับค่านิยมที่ว่าบุคคลเกิดมามีศักดิ์ศรีเท่าเทียมกัน กระบวนการเปลี่ยนแปลงกฎเกณฑ์หรือกฎหมายทั้งหลายทำไปเพื่อประโยชน์ของสังคม ขั้นนี้เด็กอายุประมาณ 16 ปีขึ้นไป

ขั้นที่ 6 ยึดหลักจริยธรรม หลักธรรมแบบสากล (Universal - ethical principle orientation) ขั้นนี้ถือเป็นขั้นสูงสุด เป็นการตัดสินใจเชิงจริยธรรมของบุคคล โดยขึ้นอยู่กับหลักคุณธรรม หลักความยุติธรรม หลักความเสมอภาคในสิทธิมนุษยชนและหลักเคารพในความเป็นมนุษย์ของแต่ละบุคคล เป็นการใช้มโนธรรมขั้นอุดมการณ์ในการพิจารณาตัดสินใจปฏิบัติทางจริยธรรมตามหลักสากล (ขั้นผู้ใหญ่)

แนวคิดและวิธีการปฏิบัติงานเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะประชาธิปไตยในโรงเรียน

พระธรรมปิฎก (2543 : 23-24) ได้ให้ความเห็นว่าการเสริมสร้างประชาธิปไตย หรือ การฝึกฝนให้นักเรียนมีคารวธรรม สามัคคีธรรมและปัญญาธรรมนั้น สามารถสอดแทรกในกลุ่มประสบการณ์/รายวิชา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการนำเอากระบวนการกลุ่มมาใช้ในการเรียนการสอนจะทำให้เกิดผลสัมฤทธิ์ทั้งด้านเนื้อหาวิชาและด้านคุณลักษณะ

1. การสร้างเงื่อนไขหรือข้อตกลง ครูหรือกลุ่มเป็นผู้ตั้งขึ้นให้เหมาะสมกับวัยของนักเรียน ตัวอย่าง เช่น ในกรณีที่ครูสอนเรื่องชีวิตในบ้าน ครูเริ่มต้น โดยให้นักเรียนทำงานเป็นกลุ่ม กลุ่มละ 4-5 คน แล้วให้นักเรียนจัดโต๊ะเพื่อจะนั่งแยกเป็นกลุ่ม ครูสร้างเงื่อนไขง่าย ๆ ที่นักเรียนสามารถปฏิบัติได้ เช่น เมื่อเวลายกเก้าอี้หรือ โต๊ะ จะต้องไม่มีเสียงดัง (คารวธรรม) ระหว่างปฏิบัติงานในกลุ่ม ไม่ควรทำเสียงดัง (คารวธรรม) เมื่อเวลาเลือกประธานกลุ่ม ครูแนะนำคุณสมบัติของประธานและให้นักเรียนเสนอชื่อประธาน พร้อมกับให้เหตุผลว่า เหตุใดจึงเสนอชื่อผู้นั้น (ปัญญาธรรม) เป็นต้น หรือเมื่อนักเรียนเรียนเรื่องการพัฒนาชุมชน นักเรียนต้องออกไปพัฒนาชุมชน นักเรียนต้องร่วมกันวางแผนและดำเนินการให้ดีที่สุด (สามัคคีธรรม) บทเรียนใด ๆ ก็ตามถ้านำเอากระบวนการกลุ่มมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแล้ว

ยอมสร้างเงื่อนไขหรือข้อตกลงเหล่านี้ได้ทั้งหมด

2. การสร้างระบบควบคุม เมื่อสร้างเงื่อนไขและข้อตกลงให้นักเรียนปฏิบัติจริง จำเป็นต้องสร้างระบบควบคุมด้วย ระบบควบคุมที่ใช้ประธานกลุ่ม และสมาชิกเป็นผู้ควบคุมดูแล ครูเป็นผู้คอยสังเกตและให้คำแนะนำเมื่อถึงเวลาประเมินผล แต่ด้านนักเรียนยังคุมกันเองไม่ได้หรือควบคุมไม่ดี ครูอาจช่วยเหลือบ้างในกรณีที่จำเป็น ตัวอย่าง เช่น การจัดกลุ่มเมื่อนักเรียนยกเก้าอี้เสียดัง ถ้าประธานไม่เตือน สมาชิกอื่นก็เตือนได้เช่นกัน ถ้านักเรียนได้ฝึกมาตั้งแต่ต้นอย่างต่อเนื่องแล้ว จะไม่มีปัญหาเรื่องการควบคุมกันเองอีกต่อไป นักเรียนจะรู้จักประพฤติตามข้อตกลงและกฎเกณฑ์ของหมู่คณะได้เป็นอย่างดี

3. การประเมินผลพฤติกรรมของสมาชิกในกลุ่ม เครื่องมือที่ใช้ในการควบคุมนักเรียนให้ประพฤติปฏิบัติตามเงื่อนไข คือ การประเมินพฤติกรรมของสมาชิกในกลุ่มนั้น จะทำทุกวัน โดยประธานจะชี้แจงข้อสังเกตให้สมาชิกฟังและขอให้สมาชิกแก้ไขการปฏิบัติเสียใหม่ สมาชิกทุกคนมีสิทธิที่จะประเมินพฤติกรรมของตนเอง ของประธานและของหมู่คณะ เมื่อสมาชิกคนใดถูกตำหนิหรือตักเตือนจะต้องประพฤติปฏิบัติให้ดีขึ้นในวันต่อ ๆ ไป

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2548 : 50-51) กล่าวถึงการพัฒนาประชาธิปไตยในโรงเรียนว่า หากโรงเรียนสามารถจัดกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตยได้อย่างจริงจังแล้ว คาดหวังว่านักเรียนจะมีคุณลักษณะประชาธิปไตย 3 ด้าน คือ ด้านคารวธรรม ด้านสามัคคีธรรม และด้านปัญญาธรรม ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่สังเกตได้จากการมีความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ รู้จักการทำงานเป็นกลุ่ม ช่วยเหลือการทำงานอย่างมีความสุข ปฏิบัติตามข้อตกลงอย่างเคร่งครัด รับผิดชอบในการทำงานทุกอย่าง รับฟังความคิดเห็นจากบุคคลอื่นเสมอ คำนึงถึงประโยชน์ของกลุ่มหรือของส่วนรวมมากกว่าส่วนตน เคารพเชื่อฟังพ่อแม่ ครูอาจารย์ การเสริมสร้างประชาธิปไตยในโรงเรียนเป็นสิ่งจำเป็นในการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักเรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนั้นการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับการปลูกฝังแนวทางการดำเนินชีวิต ประกอบกับหลักประชาธิปไตยให้เกิดความเหมาะสมกลมกลืนควรจัดกิจกรรมดังต่อไปนี้

1. กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน มุ่งให้ผู้เรียนได้พัฒนาตนเองตามศักยภาพ พัฒนาอย่างรอบด้านเพื่อความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม เสริมสร้างให้เป็นผู้มีศีลธรรม จริยธรรม มีระเบียบวินัย ปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกของการทำประโยชน์เพื่อสังคม สามารถจัดการตนเองได้ และอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข (กระทรวงศึกษาธิการ.

กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน แบ่งเป็น 3 ลักษณะ ดังนี้

1.1 กิจกรรมแนะแนว เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียนให้รู้จักตนเอง รู้รักษ์สิ่งแวดล้อม สามารถคิดตัดสินใจ คิดแก้ปัญหา กำหนดเป้าหมาย วางแผนชีวิตทั้งด้านการเรียนและอาชีพ สามารถปรับตัวได้อย่างเหมาะสม นอกจากนี้ยังช่วยให้ครูรู้จักและเข้าใจผู้เรียน ทั้งยังเป็นกิจกรรมที่ช่วยเหลือและให้คำปรึกษาแก่ผู้ปกครองในการมีส่วนร่วมพัฒนาผู้เรียน

1.2. กิจกรรมผู้เรียน เป็นกิจกรรมที่มุ่งพัฒนาความมีระเบียบวินัย ความเป็นผู้นำผู้ตามที่ดี ความรับผิดชอบ การทำงานร่วมกัน การรู้จักแก้ปัญหา การตัดสินใจที่เหมาะสม ความมีเหตุผล การช่วยเหลือแบ่งปันกัน เอื้ออาทรและสมานฉันท์ โดยจัดให้สอดคล้องกับความสามารถ ความถนัดและความสนใจของผู้เรียน ให้ได้ปฏิบัติด้วยตนเองในทุกชั้นตอน ได้แก่ การศึกษาวิเคราะห์วางแผน ปฏิบัติตามแผน ประเมินและปรับปรุงการทำงาน เน้นการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม ตามความเหมาะสมและสอดคล้องกับวุฒิภาวะของผู้เรียน บริบทของสถานศึกษาและท้องถิ่น กิจกรรมนักเรียน ประกอบด้วย

1.2.1 กิจกรรมลูกเสือ เนตรนารี ยุวกาชาด ผู้บำเพ็ญประโยชน์ และนักศึกษาวิชาทหาร

1.2.2 กิจกรรมชุมนุม ชมรม

1.3 กิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์ เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม ชุมชนและท้องถิ่นตามความสนใจในลักษณะอาสาสมัคร เพื่อแสดงถึงความรับผิดชอบ ความดีงาม ความเสียสละต่อสังคม มีจิตสาธารณะ เช่น กิจกรรมอาสาพัฒนาต่าง ๆ กิจกรรมสร้างสรรค์สังคม

2. กิจกรรมโฮมรูม เป็นกิจกรรมที่โรงเรียนจัดขึ้นเพื่อให้ครูที่ปรึกษาและนักเรียนพบปะพูดคุย แนะนำ ตลอดจนตรวจสอบความเรียบร้อยทั้งตัวนักเรียน ห้องเรียน ก่อนจะเริ่มกิจกรรมการเรียนการสอนในแต่ละวันประมาณ 15 นาที เพื่อให้ให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็น และเสนอปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นสัปดาห์ละ 50 นาที (คู่มือนักเรียนและผู้ปกครอง, 2552 : 82) ครูและนักเรียนได้เสนอแนวทางแก้ไขปัญหาร่วมกันและนำความรู้และข่าวสารต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในแต่ละวันมาเล่าให้นักเรียนฟังเป็นการปลูกฝังการสร้างเสริมประชาธิปไตยของนักเรียนให้มีความก้าวหน้าขึ้น การจัดกิจกรรมโฮมรูม เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อให้นักเรียนได้สำรวจและประเมินตนเอง ได้รับความรู้ด้านการศึกษา อาชีพ และด้านการปรับตัว เป็นต้นว่าความสำคัญของการเรียนและการทำงาน วิธีเรียนหนังสืออย่างมีประสิทธิภาพ การปฏิบัติตนเป็นนักเรียนที่ดี ตลอดจนการฝึกการคิดวิเคราะห์ การฝึกทักษะมนุษยสัมพันธ์ โดยการจัดกิจกรรมโฮมรูม

จะเน้นให้นักเรียนได้ร่วมอภิปรายและฝึกทักษะต่าง ๆ มากกว่าการบรรยาย มีหลักการให้นักเรียนรู้จักคนและสิ่งแวดล้อม มีทักษะในการตัดสินใจ และทักษะที่จำเป็นในการปรับตัวและการทำงานในอนาคต

3. กิจกรรมยอคนักอ่าน กิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อประกาศยกย่องเชิดชูเกียรตินักเรียนที่มีคุณลักษณะประชาธิปไตยด้านการศึกษาหาความรู้ โดยมีเป้าหมายเพื่อเป็นการกระตุ้นให้นักเรียนอื่นเขาเป็นแบบอย่างและศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมจากแหล่งศึกษาค้นคว้าทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียน เป็นการส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน และเพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์ของนักเรียนให้มากขึ้น (กรมวิชาการ. 2546 : 302) กล่าวถึง กิจกรรมยอคนักอ่านและการดำเนินการไว้ดังนี้ เป็นกิจกรรมที่มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่านของนักเรียน และเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนให้กว้างขวางยิ่งขึ้น ดำเนินการโดยโรงเรียนทำแบบฟอร์มบันทึกการอ่าน และมีการสรุปผลทุกสิ้นเดือนนักเรียนที่ได้คะแนนสูงสุด 3 อันดับจะได้รับรางวัล

4. กิจกรรมเพื่อนช่วยเพื่อน เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อให้เพื่อนในชั้นเรียน โดยครูที่ปรึกษาและนักเรียนได้พูดคุยอภิปรายถึงพฤติกรรมของตนเองและเพื่อนในการปฏิบัติที่ผ่านมา เป็นการเปิดโอกาสให้เพื่อนได้แนะนำตักเตือนเพื่อน ช่วยเหลือเพื่อนและร่วมกันเสนอแนวทางแก้ปัญหา ร่วมกันเพื่อแก้ปัญหาพฤติกรรมที่ยังบกพร่องอยู่โดยมีครูที่ปรึกษาแต่ละชั้นคอยให้คำชี้แนะ

5. กิจกรรมวางทุกอย่างอ่านทุกคน เป็นกิจกรรมที่ให้นักเรียนทุกคนได้อ่านหนังสือที่นักเรียนสนใจ โดยดำเนินการทุกวันก่อนเลิกเรียนประมาณ 30 นาที โดยให้ตัวแทนนักเรียนแต่ละชั้นไปรับหนังสือจากเจ้าหน้าที่ห้องสมุดมาให้ให้นักเรียนอ่านที่ห้อง โดยหนังสือที่นักเรียนเลือกจะมีการแจ้งตัวแทนให้รับทราบก่อน เพื่อจะได้แจ้งให้เจ้าหน้าที่ห้องสมุดค้นหาให้ เมื่ออ่านจบแล้วนักเรียนจะมีการบันทึกรายละเอียดเกี่ยวกับเรื่องที่อ่านลงในสมุดบันทึก

6. กิจกรรมสถานนักเรียน เป็นงานที่เกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนานักเรียน สามารถปฏิบัติตนได้ถูกต้องและเหมาะสมในสถานการณ์ต่าง ๆ มีทักษะในการดำรงชีวิตตามวิถีประชาธิปไตย มีวุฒิภาวะทางอารมณ์ ศีลธรรม จริยธรรม ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างเป็นปกติสุขตามกิจกรรมที่โรงเรียนกำหนดขึ้น นักเรียนดำเนินชีวิตตามวิถีประชาธิปไตย มีความเคารพสิทธิหน้าที่ มีความรับผิดชอบตามกิจกรรมที่ได้รับมอบหมาย มีความเคารพต่อกฎกติกาจากรอบงานกิจการนักเรียน เพื่อปลูกฝังให้นักเรียนมีเจตคติที่ดี มีความเคารพที่แสดงออกทางกาย วาจา ใจ ยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่นและมุ่งหวังให้นักเรียนเป็นคนดี คนเก่ง และอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

7. กิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์ เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม ชุมชน และท้องถิ่นตามความสนใจในลักษณะอาสาสมัคร เพื่อแสดงถึงความรับผิดชอบ ความตั้งใจ ความเสียสละแก่สังคม มีจิตสาธารณะ เช่น กิจกรรมอาสาพัฒนาต่าง ๆ กิจกรรมสร้างสรรค์สังคม (กระทรวงศึกษาธิการ, 2552 : 21)

สรุปได้ว่า การจัดกิจกรรมทางโรงเรียนจัดขึ้นด้วยความร่วมมือของนักเรียน เพื่อเสริมสร้างประสบการณ์และพัฒนาทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญาของนักเรียน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ เพื่อให้ให้นักเรียนมีโอกาสพัฒนาตนเองทางด้านสังคม ด้านระเบียบวินัย และความรักในเกียรติคุณ ชื่อเสียงของโรงเรียนด้วยการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ ผลที่ได้จากการจัดกิจกรรมช่วยให้นักเรียนรู้จักผู้อื่นและระเบียบวินัย ช่วยให้นักเรียนประพฤติปฏิบัติตนถูกต้องตามกาลเทศะ มีความเคารพต่อกติกาของหน่วยงานกิจกรรม สามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข

องค์ประกอบที่ช่วยส่งเสริมประชาธิปไตย

นอกจากใช้กระบวนการกลุ่มในการเสริมสร้างคุณลักษณะประชาธิปไตยแล้ว โรงเรียนควรจัดองค์ประกอบอื่น ๆ ในโรงเรียนเพื่อสร้างบรรยากาศให้นักเรียนเกิดคุณลักษณะประชาธิปไตยได้ง่ายขึ้น ซึ่งประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ ดังต่อไปนี้

1. การสร้างบรรยากาศในโรงเรียน หมายถึง การจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียน ให้เอื้อต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาประชาธิปไตย คือ

1.1 การบริหารกิจกรรมในโรงเรียน คณะครูควรส่งเสริมให้นักเรียนได้ฝึกกิจกรรมต่าง ๆ ในรูปคณะกรรมการที่ให้โอกาสเด็กได้ทำกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยตนเอง โดยคณะครูเป็นที่ปรึกษา

1.2 คณะครูต้องสอนให้เด็กรู้จักคิด โดยการใช้คำถามเป็นสื่อกลางให้มากที่สุด โดยลักษณะของคำถามจะต้องเป็นคำถามที่กระตุ้นให้เด็กคิดและได้ตอบด้วยเหตุผล

1.3 ส่งเสริมให้เด็กเคารพซึ่งกันและกัน ทั้งในเรื่องของการทำงานร่วมกัน การคิด การยอมรับฟังความคิดเห็นของคนอื่น รู้จักคิดริเริ่มและยอมรับกฎเกณฑ์หรือเงื่อนไขที่กลุ่มร่วมกันกำหนด

1.4 ครูเป็นทั้งครูเป็นทั้งพ่อแม่และพี่ของนักเรียน ในอันที่จะทำกิจกรรมร่วมกัน และรับผิดชอบงานส่วนรวม

1.5 ครูเป็นผู้คอยชี้แนะแนวทางและอำนวยความสะดวก ในการปฏิบัติกิจกรรมให้นักเรียน ในขณะที่นักเรียนเป็นผู้แสดงบทบาททั้งในฐานะผู้ปฏิบัติ แสดงความคิดเห็นต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม

2. การจัดห้องเรียน เพื่อให้สามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างได้ผลและเป็นการฝึกกระบวนการประชาธิปไตยไปพร้อมกัน ครูจำเป็นต้องปรับห้องเรียนให้เอื้อสำหรับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาประชาธิปไตยด้วย คือ

2.1 การจัดที่นั่ง การจัดที่นั่งเพื่อฝึกให้นักเรียน ได้รู้จักการทำงานตามกระบวนการประชาธิปไตย ควรจัดที่นั่งเป็นกลุ่ม กลุ่มละประมาณ 5-8 คน โดยมีการเลือกประธานกลุ่มหมุนเวียนกันไปตามรายวัน รายอาทิตย์ หรือรายเดือนตามความเหมาะสม การจัดเด็กรั้งเป็นกลุ่มจะทำให้เด็กเกิดความสะดวกในการทำงาน การประชุมวางแผน การค้นคว้า

2.2 บรรยากาศในห้องเรียน นักเรียนมีเสรีภาพในการเคลื่อนไหวโดยให้นักเรียน ควบคุมกันเองตามข้อตกลงของนักเรียน มีครูเป็นที่ปรึกษาและให้ความช่วยเหลือเมื่อนักเรียนเกิดปัญหาในการเรียนและการปกครอง

2.3 การจัดกลุ่มในห้องเรียน กลุ่มนักเรียนแต่ละกลุ่มที่แบ่งไว้ในห้องเรียนควรมีการเปลี่ยนแปลงในช่วงเวลา เพื่อให้ให้นักเรียนมีโอกาสร่วมกันกับเพื่อนในห้องเรียนอย่างทั่วถึง แต่เมื่ออยู่ในกลุ่มจะมีความผูกพันกัน และมีหน้าที่ความรับผิดชอบภายในกลุ่มของตน ไม่ก้าวท้าวไปถึงกลุ่มอื่น หรือให้บริการตามความเหมาะสม

2.4 การเปลี่ยนครูหรือวิชาที่เรียน ครูที่เข้าไปสอนในแต่ละห้องควรคำนึงถึงข้อตกลงของนักเรียนและการปกครองแต่ละห้อง โดยไม่ควรเปลี่ยนข้อตกลงหรือบังคับเกี่ยวกับการปกครองในห้องเรียนเพื่อเปิดโอกาสให้นักเรียน ได้มีอิสระในการทำกิจกรรมเกี่ยวกับการปกครองชั้นเรียน

3. บุคลิกภาพของครู เพื่อให้การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เอื้อต่อการพัฒนาวิถีประชาธิปไตย ผู้เกี่ยวข้องควรส่งเสริมให้ครูมีบุคลิกภาพในด้านความสัมพันธ์กับนักเรียนและด้านการทำงาน ดังนี้

3.1 ด้านความสัมพันธ์กับนักเรียน

3.1.1 มีความยุติธรรม

3.1.2 ยิ้มแย้มแจ่มใส เป็นกันเองกับนักเรียน กระตุ้นให้นักเรียนกล้า

แสดงออก

3.1.3 ยอมรับความแตกต่างของนักเรียนแต่ละคน

- 3.1.4 รับฟังความคิดเห็นของนักเรียน
- 3.1.5 มีความมั่นคงทางอารมณ์ อุดหนุน
- 3.1.6 เป็นผู้ประสานงานให้กับนักเรียน ได้มีโอกาสแสดงออกมากที่สุด
- 3.1.7 มีความรักเด็กอย่างจริงใจ

3.2 ด้านการทำงานของครู

- 3.2.1 รับผิดชอบต่อหน้าที่
- 3.2.2 กระตือรือร้น มีความสุขต่อการทำงาน
- 3.2.3 มีบทบาทเป็นที่ปรึกษาและประสานงานในการจัดกิจกรรมของ

นักเรียน

- 3.2.4 เป็นผู้กระตุ้นให้นักเรียนแสดงออกในทางที่ควร
- 3.2.5 ส่งเสริมการทำงานเป็นกลุ่ม
- 3.2.6 ติดตามประเมินผลการทำงานของนักเรียน

การสร้างแบบวัดคุณลักษณะประชาธิปไตย

คุณลักษณะ (Trait) หมายถึง ลักษณะประจำตัวของบุคคลที่อยู่ภายในหรือที่แสดงออกมาให้ผู้อื่นเห็นหรือสังเกตได้ คุณลักษณะเป็นส่วนหนึ่งของบุคลิกภาพเป็นสิ่งที่วัดได้ยากและซับซ้อน ถึงอย่างไรก็ตามนักจิตวิทยาและนักวัดผลการศึกษาได้พัฒนาและสร้างเครื่องมือเพื่อที่จะนำมาวัดคุณลักษณะที่ต้องการและได้ข้อมูลที่น่าเชื่อถือ คุณลักษณะสามารถวัดได้ 3 วิธีคือ

1. วิธีสังเกต (Observation) เป็นการเฝ้าดูพฤติกรรมที่บุคคลนั้นแสดงออกมาในสถานการณ์หนึ่งในช่วงเวลาหนึ่ง และทำการจดบันทึกพฤติกรรมย่อย ๆ ที่บุคคลนั้นแสดงออกมาให้ได้รายละเอียดที่สุดเท่าที่สามารถจะทำได้ การสังเกตพฤติกรรมนี้ อาจใช้วิธีการสัมภาษณ์หรือสร้างสถานการณ์ต่าง ๆ ให้บุคคลได้เผชิญ

2. วิธีการประเมินค่า (Rating) โดยการใช้ชุดของข้อความให้บุคคลอื่นกระทำการประเมินตัดสินลักษณะพฤติกรรมของคนหนึ่ง ๆ ตามข้อความที่กำหนดให้ ซึ่งให้ผู้ที่ประเมินนั้นพิจารณาบุคลิกของบุคคลนั้น แล้วทำการเข็กลงไปบนสเกลได้ 5-7 สเกล วิธีการนี้จะได้ผลเป็นที่น่าเชื่อถือได้ ถ้าให้ผู้พิจารณาหลาย ๆ คน

3. การทดสอบ (Testing) เป็นการใช้แบบทดสอบให้บุคคลแสดงบุคลิกภาพของตน แบบทดสอบที่ใช้แสดงบุคลิกภาพแบ่งได้เป็น 2 ชนิด คือ ชนิดที่เป็นแบบสำรวจ ประกอบด้วย ข้อปัญหาหรือข้อความย่อย ๆ หลายข้อ แล้วให้ผู้ทดสอบรายงานสภาพตัวเองออกมา โดยการเขียนตอบข้อความเหล่านั้น และอีกชนิดหนึ่งเป็นการให้ผู้ตอบบรรยายหรือสร้างเรื่องราวจากพฤติกรรมซ่อนเร้นอันเป็นเบื้องหลังของเขา แบบทดสอบที่ใช้เรียกว่า Projective Test

ส่วนองค์ประกอบของพฤติกรรมทางด้านจิตพิสัยหรือทางด้านความรู้สึกนั้นเป็นโครงสร้างนามธรรมภายในจิตใจ ซึ่ง Krathwohl (1967 : 56 ; อ้างถึงใน ไพบ แก้วกัณห. 2546 : 40-41) ได้แบ่งระดับขั้นของการพัฒนาพฤติกรรมทางด้านนี้เป็น 5 ขั้น จากต่ำสุดไปหาสูงสุด ดังนี้

1. ขั้นรับรู้ (Receiving) จัดเป็นพัฒนาการขั้นแรก โดยบุคคลจะมีความรู้สึกรับรู้ต่อสิ่งเร้าที่มากกระทบต่อประสาทสัมผัสของเขา ซึ่งอาจแบ่งออกเป็นขั้นย่อย ๆ 3 ขั้น ได้แก่ ขั้นรับรู้ตัว เช่น การตั้งข้อสังเกต รับรู้ข้อแตกต่างของสิ่งเร้าที่มากกระทบ ขั้นตั้งใจรับ เช่น การตั้งใจฟังฟังต่อสิ่งเร้าเฉพาะอย่าง เริ่มสะสมความรู้หรือประสบการณ์ในสิ่งเร้าอย่างนั้น แล้วมารวมกันและขั้นย่อยสุดท้าย คือ การเลือกสรรสิ่งที่รับมา เช่น การเลือกรับเฉพาะอย่าง สนใจอ่านเฉพาะเรื่อง หรือเลือกตอบคำถามเฉพาะบางคำถาม เป็นต้น

2. ขั้นตอบสนอง (Responding) เป็นการพัฒนาขั้นสูงขึ้นมาอีกขั้นหนึ่ง ในขั้นนี้บุคคลจะไม่เพียงรับรู้สิ่งเร้าเฉย ๆ แต่จะเริ่มมีปฏิกิริยาตอบสนองต่อสิ่งเร้าในลักษณะ 3 ขั้นย่อย ได้แก่ ขั้นเต็มใจตอบสนองเป็นการยินยอมปฏิบัติตามหลักการ หรือกฎเกณฑ์ที่ได้รับรู้มา ขั้นตั้งใจตอบสนอง ขั้นนี้บุคคลจะเริ่มอาสาที่จะเข้าร่วมปฏิบัติกับผู้อื่น และอาจมีการพยายามหลีกเลี่ยงไม่ปฏิบัติในสิ่งที่ขัดกับสิ่งที่เขาได้รับรู้มา ขั้นพอใจในการตอบสนองขั้นนี้บุคคลจะเกิดความพึงพอใจหรือไม่พอใจต่อพฤติกรรม หรือการแสดงออกของผู้อื่น สอดคล้องหรือขัดแย้งกับสิ่งที่เขาได้รับรู้มาเป็นการเลือกสรรตอบสนอง

3. ขั้นให้คุณค่า (Value) เป็นขั้นที่ผู้เรียนตัดสินใจหรือประเมินค่าจากการตอบสนอง

4. ขั้นจัดระบบ (Organization) เป็นขั้นที่บุคคลพยายามปรับตัวเองให้เข้ากับพฤติกรรมที่เขายอมรับ และเห็นคุณค่าในนั้น เขาจะพยายามพิจารณาถึงความสัมพันธ์ระหว่างค่านิยม (Value) ที่เขาเห็นคุณค่าหลาย ๆ อย่างพร้อม ๆ กัน พยายามจัดลำดับค่านิยมต่าง ๆ ที่รับมาแล้วปรับให้เข้ากับสิ่งต่าง ๆ ที่เขายอมรับนั้น ขั้นนี้ประกอบไปด้วย 2 ขั้น คือ ขั้นสร้างความเข้าใจค่านิยม เขาจะแสดงออกโดยการเข้าร่วมกลุ่มอภิปราย ร่วมสร้างแนวคิด เปรียบเทียบพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมนั้น ๆ และขั้นสร้างระบบค่านิยม เขาจะพยายามขังน้ำหนักร

ค่านิยมต่าง ๆ ที่เขายอมรับจัดลำดับค่านิยมเหล่านั้นและสร้างกฎเกณฑ์ให้สอดคล้องกับสิ่งที่เขายอมรับ แล้วนำไปใช้กับตัวเองหรือพยายามชักชวนให้ผู้อื่นยอมรับระบบนั้น

5. ขั้นตอนการนิยาม (Characterization) พัฒนาการขั้นนี้แบ่งออกเป็น 2 ขั้นย่อย คือ ขั้นสร้างข้อสรุป เช่น พยายามปรับปรุงระบบที่เขาพยายามจัดจนอยู่ในขั้นที่สมบูรณ์ในตัวเอง พยายามปรับพฤติกรรมของตนเองให้สมบูรณ์พร้อมตามแนวหรือระบบที่ตนเองต้องการ และขั้นนิยาม เช่น การแสดงออกอย่างสม่ำเสมอจนได้รับการยอมรับจากวงการ หรือหมู่คณะว่าเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตน

คุณลักษณะประจำชาติไทยเป็นส่วนหนึ่งของบุคลิกภาพ มีลำดับขั้นตอนในการสร้างไว้ดังนี้

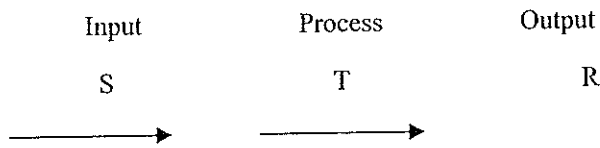
1. กำหนดจุดมุ่งหมายในการวัดว่าต้องการวัดตัวแปร (คุณลักษณะ) ใดจะสอบวัดกับใคร และสอบวัดไปเพื่ออะไร หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นการวางโครงร่างของการวิจัยก็ได้ กล่าวคือ ในขั้นตอนนี้ ผู้วิจัยจะต้องกำหนดขอบเขตของการวัดและอธิบายคุณลักษณะของตัวแปรให้แจ่มแจ้งว่าพฤติกรรมหรือตัวแปรที่จะวัดนั้นมีองค์ประกอบเช่นไร และจะสร้างนิยามปฏิบัติการได้อย่างไร

2. กำหนดลักษณะของแบบทดสอบหรือเครื่องมือ การวางแผน ในขั้นตอนนี้เป็นการวางแผนเพื่อกำหนดรูปแบบของเครื่องมือ หรือแบบทดสอบที่จะนำไปใช้วัดหรือเฝ้าให้บุคคลแสดงพฤติกรรมออกมา โดยต้องกำหนดให้สอดคล้องกับคุณลักษณะหรือพฤติกรรมและจุดมุ่งหมายของการวิจัยนั้น ๆ ว่า ควรใช้แบบทดสอบประเภทใดจึงจะวัด ได้ผลตามที่มุ่งหวังไว้ ตลอดจนต้องกำหนดขอบเขตของแบบทดสอบว่า ควรจะมีจำนวนข้อหรือสเกลมากน้อยเพียงใดจึงจะครอบคลุมและจะใช้วิธีการสอบเช่นไร เป็นการสอบกลุ่มหรือสอบรายบุคคลจำกัดเวลาในการสอนหรือไม่

3. การสร้างแบบทดสอบ จากการกำหนดรูปแบบของแบบทดสอบ จะทำให้ทราบลักษณะของข้อคำถามว่าจะเป็นไปในลักษณะใด ในการสร้างแบบทดสอบทางจิตวิทยาส่วนใหญ่จะมุ่งวัดพฤติกรรมที่แอบแฝงของบุคคล ดังนั้นคุณลักษณะต่าง ๆ ที่ต้องการวัดควรผ่านการวิจัยมาแล้วว่า มีลักษณะย่อยอะไรบ้างหรืออย่างน้อยก็ควรจะมีการวิจารณ์มาบ้างว่ามีองค์ประกอบใดและพึงระลึกว่าตัวข้อสอบนั้นเป็นแต่เพียงตัวอย่างของคุณลักษณะเท่านั้น มิได้หมายความว่า จะเป็นคุณลักษณะทั้งหมดของตัวแปรนั้น ในการวัดด้านนี้มีแต่เพียงคุณลักษณะไม่มีเนื้อหา เช่น แบบทดสอบทางบุคลิกภาพนั้น ควรเลือกใช้คุณลักษณะที่มีลักษณะเด่น ๆ หรือคาดว่าเป็นองค์ประกอบหลักของตัวแปรนั้น และถ้าในกรณีที่เป็นข้อสอบวัดสมรรถภาพ

ทางสมองเนื้อหา และคุณลักษณะควรผ่านการวิเคราะห์หรือวิจัยมาก่อน นอกจากนี้ผู้สร้างแบบทดสอบยังต้องคำนึงถึงคุณภาพและข้อจำกัดที่จะเกิดขึ้นกับเครื่องมือที่นำมาใช้

4. การประเมินคุณภาพเครื่องมือการสร้างแบบทดสอบทางจิตวิทยาเป็นการวัดทางอ้อม ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบ 3 ประการ ดังนี้

ภาพประกอบที่ 2 แสดงการประเมินคุณภาพเครื่องมือการสร้างแบบทดสอบ

ตัวแปรในที่นี้ คือ สิ่งเร้าหรือ Input ที่จะนำไปกระตุ้นให้อินทรีย์แสดงพฤติกรรมหรือ Output อันเป็นผลเนื่องมาจากกระบวนการ หรือ Process เป็นตัวกำหนดพฤติกรรมนั้น ๆ ออกมาซึ่งการสร้างสิ่งเร้าหรือแบบทดสอบวัดจำเป็นจะต้องอาศัยการสุ่มเนื้อหา (Content Sampling) เพื่อให้แบบทดสอบนั้นเชื่อได้ว่าเป็นตัวแทนที่ดีของสิ่งเร้า หรือสภาพการณ์ที่จะก่อให้เกิดพฤติกรรมนั้น ๆ ตามขอบข่ายของการอ้างอิงหรือโครงสร้างของคุณลักษณะ ฉะนั้นการจะนำแบบทดสอบไปใช้ในการวิจัยจริง จำเป็นต้องทำการตรวจสอบว่าแบบทดสอบนั้นเป็นตัวแทนของสิ่งเร้าจริงหรือไม่ เพราะการวัดที่แม่นยำให้ข้อมูลที่ดีนั้นต้องขึ้นอยู่กับเครื่องมือเป็นสิ่งสำคัญว่า เครื่องมือนั้นมีคุณภาพเป็นประการใด

คุณภาพของแบบทดสอบทางจิตวิทยานั้น ส่วนใหญ่แล้วมักคำนึงคุณภาพ ต่อไปนี้

1. ความตรง หมายถึง คุณภาพของแบบทดสอบนั้นสามารถแทนสิ่งเร้าที่ให้อินทรีย์ตอบสนองตามพฤติกรรมนั้นกำหนดให้ตอบสนองหรือไม่

2. ความเที่ยง หมายถึง ผลของการวัดนั้นสามารถบอกระดับหรือความเข้มของพฤติกรรมนั้นได้อย่างน่าเชื่อถือเพียงใด มีความคลาดเคลื่อนในการดำเนินการวัดได้มากน้อยเพียงใด

3. ความเป็นปรนัย หมายถึง เครื่องมือหรือแบบทดสอบนั้นมีความชัดเจนในตัวของมันเองได้มากน้อยเพียงใดในการที่จะเป็นสื่อ หรือจะเร้าให้อินทรีย์ตอบสนองได้ตามความต้องการของผู้สร้างแบบทดสอบ ตลอดจนระบบของการให้คะแนนหรือสัญลักษณ์ที่จะแทนความเข้มของพฤติกรรมเป็นที่น่าสนใจและนำไปใช้ได้ทั่วไปหรือในการแปลความหมาย

การหาคุณภาพเครื่องมือ

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้หาคุณภาพเครื่องมือ ด้วยวิธีการทางสถิติสำหรับการวิจัย ดังนี้

1. ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าเฉลี่ยหรือค่ามัธยฐานเลขคณิต ใช้สัญลักษณ์ $\bar{X}$ สำหรับค่าเฉลี่ยที่ได้มาจากกลุ่มตัวอย่างและจะใช้สัญลักษณ์ μ สำหรับค่าเฉลี่ยที่ได้มาจากประชากรทั้งหมด การคำนวณหาค่าเฉลี่ยทำได้ 2 แบบ ได้แก่ การคำนวณหาค่าเฉลี่ยจากข้อมูลดิบที่ไม่อยู่ในรูปของการแจกแจงความถี่ และการคำนวณหาค่าเฉลี่ยจากข้อมูลจัดกลุ่มที่อยู่ในรูปของตารางแจกแจงความถี่ (ชานินทร์ ศิลป์จารุ. 2548 : 153-154)

1.1 การคำนวณหาค่าเฉลี่ยจากข้อมูลดิบที่ไม่อยู่ในรูปของการแจกแจงความถี่

$$\text{สูตร} \quad \bar{X} = \frac{\sum X}{N}$$

เมื่อ	$\bar{X}$	แทน	ค่าเฉลี่ย
	$\sum X$	แทน	ผลรวมของคะแนนนักเรียนทั้งหมดในกลุ่ม
	N	แทน	จำนวนนักเรียนทั้งหมด

1.2 การคำนวณหาค่าเฉลี่ยจากข้อมูลจัดกลุ่มที่อยู่ในรูปของตารางแจกแจงความถี่

$$\text{สูตร} \quad \bar{X} = \frac{\sum fX}{N}$$

เมื่อ	$\bar{X}$	แทน	ค่าเฉลี่ย
	$\sum fX$	แทน	ผลรวมของค่าความถี่ทั้งหมด
โดย	f	แทน	ค่าความถี่
	X	แทน	จุดกึ่งกลางของอัตราภาคชั้น
	N	แทน	จำนวนนักเรียนทั้งหมด

คุณสมบัติของค่าเฉลี่ย (บุญชม ศรีสะอาด. 2549 : 58)

1.3 เป็นค่าที่เกิดจากคะแนนทุกตัวในกลุ่มนั้น ดังนั้น ถ้าเปลี่ยนแปลงคะแนนตัวใดในกลุ่ม ก็จะมีผลกระทบต่อค่าเฉลี่ย ผลกระทบจะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับปริมาณของการ

เปลี่ยนแปลง และขึ้นอยู่กับคะแนนทั้งหมด ถ้าคะแนนเปลี่ยนแปลงมากก็จะกระทบมาก และถ้าคะแนนมีน้อยจะกระทบมากกว่าคะแนนมีมาก เช่น ถ้ามีคะแนน 5 ตัว การเปลี่ยนแปลงคะแนนใดใน 5 ตัวนี้ จะมีผลกระทบต่อค่าเฉลี่ยมากกว่าการเปลี่ยนแปลงด้วยปริมาณที่เท่ากันในกรณีที่ มีคะแนน 30 ตัว เป็นต้น

1.4 ถ้านำตัวคงที่ไปบวก ลบ คูณ หรือหาร คะแนนแต่ละตัวจะทำให้ค่าเฉลี่ยเปลี่ยนแปลงไป ดังนี้

1.4.1 ถ้านำจำนวนใดจำนวนหนึ่งไปบวกคะแนนทุกตัว ค่าเฉลี่ยของคะแนนชุดใหม่จะเท่ากับค่าเฉลี่ยเดิมบวกกับจำนวนที่นำไปบวกแต่ละตัวนั้น

1.4.2 ถ้านำจำนวนใดจำนวนหนึ่งไปลบคะแนนทุกตัว ค่าเฉลี่ยของคะแนนชุดใหม่จะเท่ากับค่าเฉลี่ยเดิมลบด้วยจำนวนที่นำไปลบนั้น

1.4.3 ถ้านำจำนวนใดจำนวนหนึ่งไปคูณคะแนนทุกตัว ค่าเฉลี่ยของคะแนนชุดใหม่จะเท่ากับค่าเฉลี่ยเดิมคูณด้วยจำนวนนั้น

1.4.4 ถ้านำจำนวนใดจำนวนหนึ่งไปหารคะแนนทุกตัว ค่าเฉลี่ยของคะแนนชุดใหม่ จะเท่ากับค่าเฉลี่ยเดิมหารด้วยจำนวนนั้น

1.5 ผลรวมของค่าเบี่ยงเบนจากค่าเฉลี่ยทุกจำนวนจะเป็น 0

1.6 ผลรวมของกำลังสองของค่าเบี่ยงเบนของคะแนนทุกตัวจากจำนวนใด ๆ จะได้ค่าน้อยที่สุด เมื่อจำนวนนั้นเท่ากับค่าเฉลี่ย

1.7 ถ้าคะแนนทั้งหมดมี K ชุด ทุกชุดได้มาจากเครื่องมือวัดเดียวกัน แต่ละชุดมีจำนวนคะแนนเป็น $N_1, N_2, \dots, N_k$ ตามลำดับ และมีค่าเฉลี่ยเป็น $\bar{X}_1, \bar{X}_2, \dots, \bar{X}_k$ ตามลำดับแล้ว ค่าเฉลี่ยของทุกจำนวน ($\bar{X}$; หรือเรียกว่า Combined mean)

2. ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation : S.D.) คือ ค่ารากที่สองของผลรวมของความแตกต่างระหว่างข้อมูลกับค่าเฉลี่ยยกกำลังสอง (Sum of Squares ของผลต่าง) หารด้วยจำนวนข้อมูลทั้งหมด สัญลักษณ์ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานจะมี 2 ลักษณะ ดังนี้

ó ใช้กับข้อมูลที่เก็บมาจากประชากรทั้งหมด

s ใช้กับข้อมูลที่เก็บมาจากกลุ่มตัวอย่าง

ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของงานสามารถคำนวณได้ 2 แบบ คือ คำนวณหาค่า

ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานจากข้อมูลดิบที่ไม่อยู่ในรูปของตารางแจกแจงความถี่ และการ
คำนวณหาค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานจากข้อมูลจัดกลุ่มที่อยู่ในรูปของตารางแจกแจงความถี่
(บุญชม ศรีสะอาด. 2545 : 105)

2.1 การคำนวณหาค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานจากข้อมูลดิบที่ไม่อยู่ในรูปของตาราง
แจกแจงความถี่

สูตร สำหรับข้อมูลที่ได้จากประชากรทั้งหมด

$$\sigma = \sqrt{\frac{\sum(X - \mu)^2}{N}}$$

- เมื่อ σ หรือ S = ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน
 X = ข้อมูลแต่ละจำนวน
 μ = ค่าเฉลี่ยของข้อมูลในชุดนั้น
 N = จำนวนข้อมูลจากประชากรทั้งหมด
 n = จำนวนข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง

สูตร สำหรับข้อมูลที่ได้จากกลุ่มตัวอย่าง

$$S = \sqrt{\frac{\sum(X - \bar{X})^2}{N - 1}}$$

- เมื่อ S แทน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
 X แทน คะแนนแต่ละคน
 $\bar{X}$ แทน ค่าเฉลี่ย
 N แทน จำนวนคนทั้งหมด
 $\sum$ แทน ผลรวม

2.2 การคำนวณหาค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานจากข้อมูลจัดกลุ่มที่อยู่ในรูปของ
ตารางแจกแจงความถี่ (ธานินทร์ ศิลป์จารุ. 2548 : 169)

$$\sigma = i \sqrt{\frac{\sum fd^2}{N} - \left(\frac{\sum fd}{N}\right)^2} \quad (\text{สำหรับข้อมูลที่ได้จากประชากรทั้งหมด})$$

$$S = i \sqrt{\frac{n \sum fd^2 - (\sum fd)^2}{n(n-1)}} \quad (\text{สำหรับข้อมูลที่ได้จากกลุ่มตัวอย่าง})$$

- เมื่อ σ หรือ S = ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
 N = จำนวนข้อมูลจากประชากรทั้งหมด
 n = จำนวนข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง
 I = อันตรภาคชั้น (ช่วงห่างของข้อมูลในแต่ละชั้น)
 f = ความถี่ในแต่ละอันตรภาคชั้น

$$d = \frac{\text{ค่ากึ่งกลางอันตรภาคชั้น} - \text{ค่าเฉลี่ยสมมติ}}{\text{อันตรภาคชั้น}}$$

คุณสมบัติของส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (บุญชม ศรีสะอาด. 2549 : 45-46)

- 2.3 เป็นการวัดการกระจายในรูปของการเบี่ยงเบนออกจากค่าเฉลี่ย
- 2.4 เป็นค่าที่เกิดจากคะแนนทุกตัวในชุดนั้นเช่นเดียวกับค่าเฉลี่ย
- 2.5 เมื่อเอาค่าคงที่ (c) บวก ลบ คูณ หรือหาร คะแนนทุกตัวของข้อมูลชุดใด ๆ ความแปรปรวนหรือส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของข้อมูลชุดนั้นจะเป็น ดังนี้

ข้อ	ความแปรปรวน	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
1.1	$S_{x+c}^2 = S_x^2$	$S_{x+c} = S_x$
1.2	$S_{x-c}^2 = S_x^2$	$S_{x-c} = S_x$
1.3	$S_{xc}^2 = C^2 S_x^2$	$S_{xc} = CS_x$
1.4	$S_{x/c}^2 = (1/C^2) S_x^2$	$S_{x/c} = (1/C) S_x$

3. ค่าอำนาจจำแนก (Discrimination) หมายถึง คุณลักษณะของข้อสอบหรือข้อคำถามที่สามารถแยกปริมาณของคุณลักษณะที่ต้องการวัดที่มีอยู่ในแต่ละบุคคลได้ เช่น ในแบบทดสอบ ข้อสอบที่มีอำนาจจำแนก ก็คือ ข้อสอบที่สามารถแยกคนเก่งออกจากคนอ่อนได้ นั่นก็หมายความว่า คนเก่งทำข้อสอบข้อนั้นถูกขณะที่คนอ่อนทำผิด เครื่องมือที่นิยมหาค่าอำนาจจำแนก ได้แก่ แบบทดสอบและแบบสอบถาม เทคนิคการหาอำนาจจำแนกก็มีหลายวิธี จำแนกตามลักษณะของเครื่องมือ ดังนี้ (ไพศาล วรคำ. 2554 : 290)

3.1 การหาอำนาจจำแนกแบบอิงกลุ่ม ในการสอบแบบอิงกลุ่มนั้นต้องการ จำแนกบุคคลออกตามระดับความสามารถ อำนาจจำแนกแบบอิงกลุ่มจึงเป็นความสามารถขอ ข้อสอบในการแยกบุคคลออกตามระดับความสามารถได้ การหาอำนาจจำแนกแบบอิงกลุ่มมี หลายเทคนิค ดังนี้

3.1.1 เทคนิคร้อยละ 50 เป็นเทคนิคที่อาศัยการแบ่งผู้สอบทั้งหมดออกเป็น 2 กลุ่ม เท่า ๆ กัน เมื่อเรียงคะแนนจากสูงสุดถึงต่ำสุด จากนั้นแบ่งครึ่งแรกเป็นกลุ่มสูง และครึ่ง หลังเป็นกลุ่มต่ำ ดัชนีอำนาจจำแนก (item discrimination index : r) หาได้จากความแตกต่าง ระหว่างสัดส่วนของกลุ่มสูงที่ตอบถูกกับสัดส่วนของกลุ่มต่ำที่ตอบถูก

3.1.2 เทคนิคร้อยละ 27 ในการใช้เทคนิคร้อยละ 50 นั้นผู้วิจัยจะต้องทำการ วิเคราะห์ข้อมูลจากผู้สอบทั้งหมด (100%) ซึ่งค่อนข้างยุ่งยากถ้าผู้สอบมีจำนวนมาก ในปี ค.ศ. 1939 Kelly ได้แสดงให้เห็นว่าหากคะแนนผู้สอบมีการแจกแจงปกติแล้ว การนำคะแนนกลุ่ม สูงและกลุ่มต่ำมาวิเคราะห์เพียงร้อยละ 27 ก็จะได้ค่าประมาณที่ใกล้เคียงกับการนำคะแนน ทั้งหมดมาวิเคราะห์ แต่ถ้าคะแนนมีการแจกแจงไม่เป็นปกติ Cureton ได้แสดงให้เห็นว่า อาจจะ ต้องใช้กลุ่มสูงและกลุ่มต่ำประมาณร้อยละ 33% จึงจะสามารถประมาณค่าได้ใกล้เคียงกับค่าที่ คำนวณได้จากกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ขั้นตอนการวิเคราะห์ด้วยเทคนิคร้อยละ 27 มีดังนี้

1) นำกระดาษคำตอบที่ตรวจให้คะแนนแล้วมาเรียงตามลำดับคะแนน จากสูงไปต่ำ

2) จำนวนร้อยละ 27 ของผู้เข้าสอบทั้งหมดว่าเป็นเท่าใด โดยถ้า b เป็น จำนวนร้อยละ 27 ของผู้สอบทั้งหมด

$$b = \frac{27 \times n}{100}$$

3) แบ่งผู้เข้าสอบออกเป็นกลุ่มสูงและกลุ่มต่ำอย่างละ b คน โดยกลุ่มสูง นับจากผู้ได้คะแนนสูงสุดลง ไป ส่วนกลุ่มต่ำนับจากผู้ได้คะแนนต่ำสุดขึ้นมา

4) แจกแจงความถี่ของการเลือกตัวเลือกแต่ละตัวในแต่ละกลุ่ม แต่ละข้อ ก็จะมีค่าความถี่ของผู้ตอบที่อยู่ในกลุ่มสูงและกลุ่มต่ำ (f_H และ f_L) ในแต่ละตัวเลือก

5) คำนวณหาค่าสัดส่วนของการเลือกในแต่ละตัวเลือก (ซึ่งก็คือความ ยาก) ในแต่ละกลุ่ม (P_H และ P_L)

6) นำค่า P_H และ P_L มาหาค่าสถิติของข้อสอบ คือ ความยาก (P) อำนาจ จำแนก (r) และความยากมาตรฐาน (Δ)

3.1.3 การหาสหสัมพันธ์ของคะแนนรายข้อกับคะแนนรวม (Item Total Correlation : r_{xy}) เป็นการหาอำนาจจำแนกตามแนวคิดที่ว่า ข้อสอบหรือข้อคำถามแต่ละข้อที่สามารถแยกบุคคลออกจากปริมาณของคุณลักษณะที่ต้องการวัดได้ ค่าคะแนนในข้อนั้นจะสัมพันธ์กับผลรวมคะแนนที่วัดคุณลักษณะนั้น การหาความสัมพันธ์ระหว่างคะแนน $\times$ ของข้อนั้นกับคะแนนรวมที่หักคะแนนข้อนั้นออก Y' จึงสามารถบ่งบอกอำนาจจำแนกของข้อคำถามนั้นได้ ซึ่งคำนวณได้จากสูตรสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน ดังนี้

$$r_{xy'} = \frac{n \sum XY' - \sum X \sum Y}{\sqrt{[n \sum X^2 - (\sum X)^2] [n \sum Y'^2 - (\sum Y')^2]}}$$

$r_{xy'}$ เป็นดัชนีอำนาจจำแนก

X เป็นคะแนนรายข้อ

Y' เป็นคะแนนรวมที่หักคะแนนข้อนั้นออกแล้ว $Y' = Y - X$

เมื่อ Y เป็นคะแนนรวม

N เป็นจำนวนผู้เข้าสอบ

4. การหาความเชื่อมั่น (Reliability) หมายถึง ความคงที่ของผลที่ได้จากการวัดด้วยเครื่องมือชุดใดชุดหนึ่งในการวัดหลาย ๆ ครั้ง เช่น ถ้าเราเอาตุ้มน้ำหนักขนาดหนึ่งกิโลกรัม ไปชั่งด้วยเครื่องชั่งเครื่องหนึ่ง เครื่องชั่งนั้นจะบอกค่าน้ำหนักนั้นจะบอกค่าน้ำหนักออกมาค่าหนึ่งซึ่งอาจเป็น 1 กิโลกรัม หรืออาจเป็นค่าอื่นก็ได้ เมื่อนำตุ้มน้ำหนักนั้นชั่งด้วยเครื่องชั่งนี้อีกครั้งก็ครั้ง ๆ ก็จะบอกค่าน้ำหนักค่าเท่าเดิมเสมอ แสดงว่าเครื่องชั่งนี้มีความเที่ยง ส่วนค่าน้ำหนักที่ชั่งได้ ถ้ามีค่าเท่ากับ 1 กิโลกรัมตามน้ำหนักที่แท้จริงของตุ้มน้ำหนัก แสดงว่าเครื่องชั่งมีความเที่ยง แต่ถ้าค่าน้ำหนักที่ชั่งได้ไม่เท่ากับ 1 กิโลกรัม แสดงว่าเครื่องชั่งไม่มีความเที่ยง ดังนั้นความเที่ยงของแบบวัดจึงเป็นคุณสมบัติของแบบวัดที่ให้ผลการวัดคงที่ในการวัดคุณลักษณะหนึ่งของบุคคลหนึ่ง เมื่อคุณลักษณะนั้นไม่เปลี่ยนแปลงไป ไม่ว่าจะทำการวัดกี่ครั้งก็ตาม ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้วิธีสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient Method) ครอนบาคได้เสนอสูตรสำหรับการประมาณค่าความเที่ยงตามแนวคิดแบ่งแบบสอบออกเป็น k ส่วน สำหรับใช้ในกรณีที่มีการตรวจให้คะแนนแบบทั่วไป สามารถใช้ได้ทั้งแบบสอบที่ให้คะแนนแบบ 0, 1 ให้คะแนนแบบถ่วงน้ำหนัก หรือกำหนดคะแนนแบบมาตราประมาณค่า

(Rating scale) หรือแม้แต่ข้อสอบอัตนัย ซึ่งเป็นที่รู้จักในชื่อ สัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient Method) มีสูตร ดังนี้ (ไพศาล วรคำ. 2554 : 278)

$$\alpha = \frac{K}{K-1} \left[1 - \frac{\sum S_i^2}{S^2} \right]$$

เมื่อ	α	เป็นสัมประสิทธิ์ความเที่ยงของแบบทดสอบ
	K	เป็นจำนวนข้อสอบ
	S_i^2	เป็นความแปรปรวนของคะแนนข้อที่ i

5. การหาความเที่ยงตรง (Validity) หมายถึง ความถูกต้องแม่นยำของเครื่องมือในการวัดสิ่งที่ต้องการจะวัด หรือความสอดคล้องเหมาะสมของผลการวัดกับเนื้อเรื่อง หรือเกณฑ์ หรือทฤษฎีเกี่ยวกับลักษณะที่มุ่งวัด ความเที่ยงตรงจึงถือว่าเป็นคุณสมบัติที่สำคัญที่สุดของเครื่องมือวัดทุกประเภท เพราะเป็นคุณสมบัติที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพด้านความถูกต้องของผลที่ได้จากการวัด หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ความเที่ยงตรงเป็นความใกล้เคียงกันระหว่างค่าที่วัดได้กับค่าที่แท้จริง ถ้าค่าที่วัดได้ใกล้เคียงกับค่าที่แท้จริงเพียงใด ก็ถือว่าการวัดมีความเที่ยงตรงมากขึ้นเพียงนั้น ผู้วิจัยได้หาความเที่ยงตรงของเครื่องมือ จากการหาคุณภาพของแบบวัดได้ 2 ประเภท คือ

5.1 ความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity หมายถึง คุณสมบัติของเครื่องมือที่สามารถวัดได้ตรงตามเนื้อหาที่จะวัด หรือเป็นดัชนีที่บ่งบอกเนื้อหาของเครื่องมือ หรือเนื้อหาของข้อคำถามวัด ได้ตรงตามเนื้อหาของเรื่องที่ต้องการวัด ดังนั้นประเด็นสำคัญของความตรงเชิงเนื้อหาจึงอยู่ที่การเลือกใช้กลุ่มตัวอย่างเนื้อเรื่องที่เป็นตัวแทน (Representative Sample) ของมวลเนื้อเรื่องที่ต้องการวัดว่าเป็นตัวแทนของเนื้อหาทั้งหมดและมีความเพียงพอ (Adequate) ต่อการวัดเนื้อเรื่องนั้นหรือไม่ การตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาจึงอาศัยกระบวนการตรวจสอบ โดยกลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่เป็นอิสระจากกัน ช่วยพิจารณาตัวอย่างเนื้อเรื่องในเครื่องมือวัดว่ามีขอบเขตที่ครอบคลุมและเป็นตัวแทนมวลเนื้อเรื่องที่ต้องการวัดเพียงใด

การหาค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา ด้วยการหาค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อสอบกับตัวชี้วัด/พฤติกรรมบ่งชี้ (Index of Congruence: IOC) จากความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ สูตร ดังนี้ (ไพศาล วรคำ. 2554 : 257)

$$IOC = \frac{\sum R}{n}$$

IOC แทนดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อสอบกับตัวชี้วัด/พฤติกรรมบ่งชี้
 เมื่อ R เป็นคะแนนระดับความสอดคล้องที่ผู้เชี่ยวชาญแต่ละคนประเมินในแต่ละข้อ
 n เป็นจำนวนผู้เชี่ยวชาญที่ประเมินความสอดคล้องในข้อนั้น
 $\sum R$ แทนผลรวมคะแนนความคิดเห็นผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด

5.2 ความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้าง (Construct Validity) หมายถึง ความสามารถของเครื่องมือที่สามารถวัดได้ตรงตามขอบเขต หรือครบตามคุณลักษณะย่อย ๆ ของสิ่งที่ต้องการวัดที่ระบุไว้ในทฤษฎีเกี่ยวกับคุณลักษณะนั้น ๆ ซึ่งโดยทั่วไปตัวแปรที่เป็นคุณลักษณะ (Trait) มักจะมีโครงสร้างขององค์ประกอบในเชิงทฤษฎี บางทีจึงถูกเรียกว่า ความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้าง การหาความเที่ยงตรงเชิงทฤษฎีจึงนิยมใช้กับเครื่องมือวัดตัวแปรคุณลักษณะ หรือตัวแปรแฝงที่มีการนิยามเชิงทฤษฎี เช่น เชาวน์ปัญญา เป็นต้น โดยคุณลักษณะเหล่านี้สังเกตโดยตรงไม่ได้ จะสังเกตได้เฉพาะผลที่เกิดขึ้นเท่านั้น การตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้าง

ผู้วิจัย ได้ดำเนินการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้าง โดยใช้การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (confirmatory factor analysis: CFA) เป็นการศึกษาทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องก่อนว่าคุณลักษณะที่ผู้วิจัยต้องการศึกษามีองค์ประกอบอะไรบ้าง องค์ประกอบนั้น ๆ วัดด้วยตัวแปรสังเกตได้อะไรบ้าง จากนั้นกำหนดเป็น โมเดลองค์ประกอบ แล้วเก็บข้อมูลตัวแปรสังเกตได้ต่าง ๆ ที่กำหนด แล้ววิเคราะห์ว่า โมเดลที่กำหนดสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์หรือไม่

ขั้นตอนการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันด้วยโปรแกรม LISREL

1. Review ทฤษฎีความสัมพันธ์ของตัวแปรแฝง และตัวแปรสังเกตได้
2. กำหนดโมเดลเชิงทฤษฎี (Model Conceptualization)
3. วาดภาพโครงสร้างองค์ประกอบ (Factor Diagram Construction)
4. กำหนดโมเดลเฉพาะ (Model Specification)
5. ระบุความเป็นไปได้ค่าเดียวของโมเดล (Model Identification)
6. ประมาณค่าพารามิเตอร์ (Parameter Estimate)
7. ตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลกับข้อมูลเชิงประจักษ์ (Assessment of Model Fit)
8. ปรับโมเดล (Model Modification)
9. ตรวจสอบความตรงของโมเดลกับข้อมูลข้ามกลุ่ม (Model Cross Validation)

แนวคิดในการนำ CFA ไปใช้วิเคราะห์เครื่องมือวัดทางจิตวิทยา

วิธีการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันช่วยให้สามารถศึกษาเรื่องการพัฒนาเครื่องมือวัดทางจิตวิทยาได้อย่างน้อย 3 ประเด็นดังนี้

1. วิธี CFA สนับสนุนการใช้ทฤษฎีเป็นแนวทางในการศึกษาความตรงเชิงโครงสร้าง (Construct Validity) (คุณสมบัติของเครื่องมือที่ให้ผลการวัดสอดคล้องกับคุณลักษณะที่มุ่งวัดในทางทฤษฎี) ผู้วิจัยสามารถตรวจสอบว่าคำถามแต่ละข้อในเครื่องมือใช้วัดได้ตรงตามองค์ประกอบของทฤษฎีที่คาดหวังไว้หรือไม่ ผู้วิจัยอาจกำหนดให้คำถามแต่ละข้อวัดได้มากกว่าหนึ่งองค์ประกอบ แล้วใช้สถิติวัดความสอดคล้องของโมเดลตรวจสอบว่า โมเดลองค์ประกอบที่กำหนดไว้สอดคล้องกับข้อมูลที่เก็บรวบรวมมาได้หรือไม่ หรืออาจกล่าวได้ว่าข้อมูลที่เก็บรวบรวมมาได้เป็นไปตามองค์ประกอบของโมเดลที่กำหนดไว้หรือไม่ คล้าย ๆ กับวิธีการตรวจสอบความตรงเชิงลู่เข้า (Convergent validity) และความตรงเชิงจำแนก (Divergent Validity) แบบดั้งเดิม ซึ่งผู้วิจัยต้องสร้างข้อคำถามในแบบทดสอบตามคุณลักษณะของทฤษฎี แล้วตรวจสอบว่าข้อคำถามวัดตามทฤษฎีที่คาดหวังไว้หรือไม่ คุณลักษณะใดในทฤษฎีควรสัมพันธ์กันสูง และคุณลักษณะใดควรสัมพันธ์กันต่ำ เมื่อใช้วิธีวัดต่างชนิดกัน ในวิธี CFA มีสถิติวัดความสอดคล้องของโมเดลสำหรับเสนอแนะว่า โมเดลองค์ประกอบสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์หรือไม่ ในความเป็นจริงแล้ว ความสัมพันธ์ระหว่างข้อคำถามกับองค์ประกอบตามทฤษฎีก็คือความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลเชิงประจักษ์ (ความแปรปรวนร่วมของข้อคำถาม) นั่นเองนอกจากนี้ สถิติวัดความสอดคล้องของโมเดลและค่าสถิติอื่น ๆ ยังช่วยเสนอแนะว่า ข้อคำถามที่สร้างขึ้นวัดองค์ประกอบที่กำหนดไว้หรือไม่ องค์ประกอบต่างๆ ของทฤษฎีสัมพันธ์กันหรือไม่ มีขนาดความสัมพันธ์มากน้อยเพียงใด

2. วิธี CFA ใช้ในการประมาณค่าความเที่ยง (Reliability) ของเครื่องมือวัดทางจิต เช่น ความเที่ยงแบบความคงที่ภายใน ความเที่ยงแบบสอบซ้ำ เป็นต้น การใช้วิธี CFA ประมาณค่าความเที่ยงแบบความคงที่ภายในแตกต่างไปจากวิธีการประมาณค่าความเที่ยงแบบดั้งเดิม ดังเช่น วิธีการของคูเออร์-ริชาร์ดสันหรือวิธีการของครอนบาค กล่าวคือ วิธี CFA จัดความคลาดเคลื่อนในการวัด (Measurement error) ออกจากผลการวิเคราะห์ข้อมูล ทำให้ผลการประมาณค่าความเที่ยงของเครื่องมือถูกต้องมากขึ้นส่วนการใช้วิธี CFA ประมาณค่าความเที่ยงแบบสอบซ้ำเป็นการตรวจสอบความคงที่ของค่าน้ำหนักองค์ประกอบและค่าความคลาดเคลื่อนในการวัด เมื่อเก็บข้อมูลต่างเวลากันหรือเป็นช่วงเวลา

3. วิธี CFA ใช้เปรียบเทียบโครงสร้างองค์ประกอบของเครื่องมือระหว่างกลุ่มประชากรตั้งแต่สองกลุ่มขึ้นไปพร้อมๆ กันได้ เป็นการตรวจสอบว่าโครงสร้างองค์ประกอบของเครื่องมือคงที่หรือไม่ เมื่อนำไปใช้กับกลุ่มประชากรที่แตกต่างกัน เพื่อยืนยันว่าโครงสร้างองค์ประกอบหรือคุณลักษณะที่วัดในแต่ละกลุ่มประชากรเป็นองค์ประกอบเดียวกันหรือไม่ (Bollen, 1989 : 270-275) เช่น ถ้าต้องการรู้ว่ากลุ่มประชากรต่างประเทศกัน จะทำให้โครงสร้างองค์ประกอบของเครื่องมือแตกต่างกันหรือไม่ ผู้วิจัยสามารถใช้วิธี CFA ตรวจสอบความเปลี่ยนแปลงหรือความไม่แปรเปลี่ยน (Invariance) ของโครงสร้างองค์ประกอบระหว่างกลุ่มประชากรต่างประเทศ ในกรณีที่ตัวแปรทุกตัวในโมเดลและ โครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรในโมเดลทั้งสองเป็นแบบเดียวกัน กล่าวคือเมตริกซ์พารามิเตอร์ของ โมเดลทั้งสองเหมือนกัน มีขนาดเท่ากันและสถานะของพารามิเตอร์ในเมตริกซ์ (กำหนดหรืออิสระ) เหมือนกัน โดยไม่จำเป็นต้องมีค่าพารามิเตอร์เท่ากัน (Bollen, 1989 : 277) แสดงว่า โครงสร้างองค์ประกอบของเครื่องมือในกลุ่มประชากรทั้งสองเหมือนกัน เครื่องมือนั้นเหมาะที่จะนำไปใช้กับกลุ่มประชากรทั้งสอง ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการสร้างปกติวิสัยของแบบทดสอบหรือแบบวัดมาตรฐาน

ขั้นตอนการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันพอสรุปเป็นแนวทางได้ ดังนี้
(ไพศาล วรคำ. 2554 : 266)

1. กำหนดรูปแบบของโมเดลองค์ประกอบ ผู้วิจัยจะต้องกำหนดรายละเอียดรูปแบบของ โมเดลองค์ประกอบของลักษณะที่ต้องการยืนยัน โดยอาศัยทฤษฎีเกี่ยวกับลักษณะนั้น ๆ ว่ามีกี่องค์ประกอบ ผู้วิจัยมีข้อคำถามกี่ข้อ (จำนวนตัวแปร) องค์ประกอบและตัวแปรมีความสัมพันธ์กันอย่างไร หาเมตริกซ์สหสัมพันธ์และเมตริกซ์ความแปรปรวนและความแปรปรวนร่วมระหว่างองค์ประกอบ และระหว่างองค์ประกอบส่วนที่เหลือ

2. ศึกษาคุณสมบัติที่จำเป็นในการประมาณค่าพารามิเตอร์ของโมเดล เพื่อกำหนดข้อมูลจำเพาะของ โมเดล และระบุความเป็นไปได้ค่าเดียว

3. ทำการประมาณค่าพารามิเตอร์ของ โมเดล หรือทำการวิเคราะห์ตาม โปรแกรมสำเร็จรูป ซึ่งจะ ได้เมตริกซ์น้ำหนักองค์ประกอบ เมตริกซ์สหสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบ เมตริกซ์ความแปรปรวน – ความแปรปรวนร่วมขององค์ประกอบส่วนที่เหลือ เป็นต้น

4. ตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างโมเดลกับข้อมูล เป็นการพิจารณาดัชนีต่าง ๆ ที่บ่งบอกถึงความสอดคล้องของ โมเดลกับข้อมูลเชิงประจักษ์ เช่น การทดสอบไค-สแควร์ ดัชนี

ความกลมกลืน (Goodness of Fit Index : GFI) ดัชนีความกลมกลืนที่ปรับแล้ว (Adjusted Goodness of Fit Index : AGFI) เป็นต้น

5. แปลความหมายของผลการวิเคราะห์และสรุปผลการวิเคราะห์ ถ้าผลที่มีความสอดคล้องกันระหว่างโมเดลเชิงสมมติฐานที่สร้างขึ้นตามทฤษฎีกับโมเดลจากข้อมูลเชิงประจักษ์ ก็เป็นหลักฐานในการยืนยันโครงสร้างองค์ประกอบของลักษณะที่ต้องการวัด แต่ถ้าไม่มีความสอดคล้องก็ต้องการหาแนวทางอธิบายในการปรับเปลี่ยนหรือปรับปรุงการวัด ทฤษฎีหรือโมเดลเพื่อทำการตรวจสอบต่อไปดัชนีที่ใช้ตรวจสอบความสอดคล้องกลมกลืนของโมเดลกับข้อมูลเชิงประจักษ์

การตรวจสอบความตรงของโมเดลในการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้างโปรแกรมลิสเรลจะประเมินความสอดคล้องกลมกลืนของโมเดลกับข้อมูลเชิงประจักษ์ แล้วรายงานค่าดัชนีต่าง ๆ ในรายงานผลการวิเคราะห์ (Print out) ค่าดัชนีเหล่านั้นจะแสดงว่าโดยภาพรวมโมเดลสมการโครงสร้างสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์เพียงใด ดัชนีที่ใช้บอกความสอดคล้องกลมกลืนของโมเดลมีหลายตัว แต่ไม่มีดัชนีตัวใดตัวหนึ่งที่ดีกว่าดัชนีตัวอื่น ๆ เพราะค่าดัชนีต่าง ๆ แต่ละตัวใช้ในแต่ละกรณี เช่น ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง วิธีการประมาณค่า ความซับซ้อนของโมเดล การไม่เป็นไปตามข้อตกลงเบื้องต้นเกี่ยวกับการแจกแจงปกติพหุนาม (Multivariate Normal Distribution) จำนวนตัวแปรอิสระหรือหลาย ๆ กรณีรวมกัน ดัชนีเหล่านั้นประกอบด้วย

1. ค่าไค-สแควร์ (Chi-Square Statistics) เป็นค่าสถิติวัดความสอดคล้องกลมกลืน ค่าไค-สแควร์สัมพันธ์ χ^2/df ควรมีค่าน้อยกว่า 2.00 หรือควรมีค่าน้อยกว่า 5.00 (Bollen, 1989 : 278 ; Diamantopoulos และ Siguaw, 2000 : 98)

2. ค่ารากที่สองของค่าเฉลี่ยความคลาดเคลื่อนกำลังสองของการประมาณค่า (Root Mean Square error of Approximation : RMSEA) (Diamantopoulos และ Siguaw, 2000 : 85) เสนอว่า ค่า RMSEA ที่ดีมาก ๆ ควรมีค่าน้อยกว่า 0.05 ค่าระหว่าง 0.05-0.08 หมายถึงโมเดลค่อนข้างสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ค่าระหว่าง 0.08-0.10 แสดงว่าโมเดลค่อนข้างสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์เล็กน้อย และค่าที่มากกว่า 0.10 แสดงว่าโมเดลยังไม่สอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์

3. ดัชนีความสอดคล้องกลมกลืนเชิงสัมบูรณ์ (Absolute fit index) ที่นิยมใช้มี 3 ดัชนี ได้แก่ (Diamantopoulos และ Siguaw, 2000 : 87)

GFI (Goodness of fit) แสดงถึงปริมาณความแปรปรวนและความแปรปรวนร่วมที่อธิบายได้โดยโมเดล

AGFI (Adjusted Goodness of fit) แสดงถึงปริมาณความแปรปรวนและความแปรปรวนร่วมที่อธิบายได้โดยโมเดล โดยปรับแก้ด้วยองศาความเป็นอิสระ

PGFI (Parsimony Goodness of fit) แสดงถึงปริมาณความแปรปรวนและความแปรปรวนร่วมที่อธิบายได้โดยโมเดล โดยปรับแก้ด้วยความซับซ้อนของโมเดล

โดยทั่วไปค่า GFI และ AGFI มีค่าระหว่าง 0 ถึง 1 ค่า GFI และ AGFI ที่ยอมรับได้ควรมีค่ามากกว่า 0.90 แต่ค่า PGFI ควรค่าต่ำ คือ มีค่าตั้งแต่ 0.05 ขึ้นไป

4. ดัชนีวัดความสอดคล้องกลมกลืนในรูปความคลาดเคลื่อนมี 3 ตัว คือ RMR, Standardized Residual และ Standardized RMR ดังนี้

RMR (Root Mean Square Residual) เป็นค่าเฉลี่ยของความคลาดเคลื่อนระหว่าง $\sum$ ค่าที่น้อยแสดงถึง โมเดลสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ แต่ค่า RMR ขึ้นอยู่กับหน่วยของการวัดของตัวแปร เมื่อตัวแปรที่มีสเกลการวัดที่ต่างกันมาก ตัวแปรบางตัวที่มีสเกลการวัดกว้างจะทำให้ค่าเฉลี่ยของ Residual บิดเบือนไปทำให้ค่าที่ได้ผิดไปด้วย ดังนั้นจึงอาจไปพิจารณาพร้อมกับค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน (Standardized Residual) ซึ่งเป็นค่าของความคลาดเคลื่อนหารด้วยค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานของการประมาณค่า (Estimated Standard Error) ค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานไม่ควรค่ามากกว่า |2.58|

ค่า Standardized RMR เป็นค่าสรุปของ Standardized Residual ควรมีค่าน้อยกว่า 0.50 จึงจะสรุปได้ว่า โมเดลสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ (Diamantopoulos และ Sigauw, 2000 : 87-88) ค่าดัชนีที่นิยมใช้ในการพิจารณาความสอดคล้องกลมกลืนของ โมเดลกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ดังปรากฏในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงค่าดัชนีที่นิยมใช้ในการพิจารณาความสอดคล้องกลมกลืนของโมเดลกับข้อมูลเชิงประจักษ์

ดัชนีความกลมกลืน	เกณฑ์	อ้างอิง
$\chi^2 / test$	ไม่มีนัยสำคัญ ($p < 0.05$)	Diamantopoulos และ Sigauw, (2000: 83)
χ^2 / df	< 2.00 สอดคล้องกลมกลืนดี 2.00-5.00 สอดคล้องกลมกลืนพอใช้ได้	Bollen, (1989 : 278) ; Diamantopoulos และ Sigauw, (2000: 98)

ดัชนีความกลมกลืน	เกณฑ์	อ้างอิง
CFI (Comparative fit Index)	≥ 0.95 สอดคล้องกลมกลืนดี 0.90-0.95 สอดคล้องกลมกลืนพอใช้ได้	Kaplan, 2000 : 110 Diamantopoulos และ Siguaw, (2000: 88)
GFI (Goodness of fit Index)	≥ 0.95 สอดคล้องกลมกลืนดี 0.90-0.95 สอดคล้องกลมกลืนพอใช้ได้	Diamantopoulos และ Siguaw, (2000: 87)
AGFI (Adjusted Goodness of fit Index)	≥ 0.95 สอดคล้องกลมกลืนดี 0.90-0.95 สอดคล้องกลมกลืนพอใช้ได้	Diamantopoulos และ Siguaw, (2000: 87)
RMSEA (Root Mean Square error of Approximation)	< 0.05 สอดคล้องกลมกลืนดี 0.05-0.08 สอดคล้องกลมกลืนพอใช้ได้ 0.08-0.10 สอดคล้องกลมกลืนไม่ค่อยดี > 0.10 สอดคล้องกลมกลืนไม่ดี	Diamantopoulos และ Siguaw, (2000: 85)
SRMA(Standardized Root Mean Square Residual)	< 0.05	Diamantopoulos และ Siguaw, (2000: 88)
	< 0.08	Hu & Bentler (1999)
Largest/Smallest Standardized Residual)	2.00	นงลักษณ์ วิรัชชัย (2542 : 55)
Q-Plot	ชันกว่าเส้นในแนวแยง (Slope > 1.00)	Joreskog and Sorbom (1996 : 110=111) นงลักษณ์ วิรัชชัย (2542 : 57)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยในประเทศ

ไพท แก้วกัณฑ์ (2546 : 88 - 90) ได้พัฒนาแบบวัดคุณลักษณะประชาธิปไตย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ผลการวิจัยพบว่า คะแนนของแบบวัดคุณลักษณะประชาธิปไตย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 มีค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 113.93 และ 12.77 ตามลำดับ คุณภาพของแบบวัด ประกอบด้วย ค่าอำนาจจำแนกของแบบวัด มีค่าตั้งแต่ .32 ถึง .83 ค่าความแน่นอนตรงตามโครงสร้าง พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ค่าความเชื่อถือได้และความคลาดเคลื่อนมาตรฐานในการวัดของ

แบบวัดคุณลักษณะประชาธิปไตย เท่ากับ .71 และ 6.27 เกณฑ์ปกติคะแนนคุณลักษณะประชาธิปไตย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 มีช่วงคะแนน T ตั้งแต่ T_{24} ถึง T_{77}

สุรียา ผ่องเสียง (2546 : 82-85) ได้สร้างแบบวัดพฤติกรรมจริยธรรมความเป็นมิตรของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ผลการวิจัย พบว่า แบบวัดพฤติกรรมจริยธรรมความเป็นมิตรของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นที่สร้างขึ้นอันประกอบด้วยองค์ประกอบจริยธรรมความเป็นมิตร ด้านมิตรอุปการะ มิตรร่วมทุกข์ร่วมสุข มิตรแนะนำประโยชน์และมิตรมีใจรัก มีค่าอำนาจจำแนกรายข้อ โดยการทดสอบที (t-test) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติและด้านอยู่ระหว่าง 3.38 ถึง 10.89 2.90 ถึง 12.50 3.33 ถึง 10.78 และ 3.33 ถึง 10.90 ตามลำดับ ค่าความเชื่อมั่นสัมประสิทธิ์แอลฟาทั้งฉบับเท่ากับ 0.95 แต่ละด้านมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .85 .81 .86 และ .88 ตามลำดับมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ภายในระหว่างด้านองค์ประกอบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้งฉบับอยู่ระหว่าง .62 ถึง .70 แต่ละด้านมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ภายในระหว่างข้อคำถามอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 อยู่ระหว่าง .105 ถึง .55 .10 ถึง .55 .107 ถึง .51 และ .14 ถึง .57 ตามลำดับ มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบรวมแต่ละด้านเท่ากับ .87 .86 และ .85 ตามลำดับมีสัดส่วนความแปรปรวนและด้านเท่ากับ .76 .72 .75 และ .75 ตามลำดับมีค่าไอเกนขององค์ประกอบรวมทั้งหมด 3.00 แต่ละด้านมีค่าไอเกนของตัวประกอบรวมอยู่ระหว่าง 2.31 ถึง 2.93 1.67 ถึง 2.51 1.97 ถึง 2.81 และ 2.23 ถึง 3.00 ตามลำดับ และค่าความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้าง โดยใช้ค่าร้อยละความแปรปรวนขององค์ประกอบรวมทั้งฉบับเท่ากับร้อยละ 75.02 แต่ละด้านเท่ากับร้อยละ 51.90 50.82 และ 53.31 ตามลำดับ และได้หาค่าเกณฑ์ปกติของแบบวัดพฤติกรรมจริยธรรมความเป็นมิตรของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในรูปคะแนนที่ปกติ (Normalized T-Score) เพื่อใช้สำหรับเป็นมาตรฐานในการเปรียบเทียบ และแปลผลคะแนนที่ได้จากการประเมินนักเรียนแต่ละคน แบบวัดจริยธรรมความเป็นมิตรของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นที่สร้างขึ้นนี้ สามารถนำไปประเมินพฤติกรรมความสามารถทางสังคมของนักเรียน ในการปฏิบัติตนต่อเพื่อนด้วยกันในกิจกรรมกลุ่ม ชมรม กิจกรรมแนะแนว ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ชัยวิชิต เขียรชนะ (2548 : 112 – 113) ได้พัฒนาแบบวัดความมีวินัยในตนเองของนักเรียนช่วงชั้น 3 : กรณีศึกษาจังหวัดนครนายก ผลการวิจัยสรุปว่า แบบวัดความมีวินัยในตนเองที่พัฒนาขึ้น จำนวน 33 ข้อ มีความเที่ยงตรงตาม โครงสร้างเชิงองค์ประกอบคือ มีองค์ประกอบสอดคล้องกับ โครงสร้างทฤษฎี ประกอบด้วย ด้านการควบคุมอารมณ์ จำนวน 9 ข้อ ด้านความเชื่อมั่นในตนเอง จำนวน 5 ข้อ ด้านความรับผิดชอบ จำนวน 6 ข้อ ด้านความ

อดทน จำนวน 6 ข้อ ด้านการปฏิบัติตามกฎระเบียบของสังคม จำนวน 7 ข้อ แบบวัดความมีวินัยในตนเองที่พัฒนาขึ้น มีความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างเชิงความสัมพันธ์ คือ มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความภาคภูมิใจในตนเองและความเชื่ออำนาจภายในคนสอดคล้องกับเหตุผลทางทฤษฎี แบบวัดความมีวินัยในตนเอง มีค่าความเชื่อมั่นของข้อคำถามรายข้อ อยู่ในระดับเหมาะสมคือ มีค่าอยู่ระหว่าง 0.159 ถึง 0.343 และค่าความเชื่อมั่นแบบความสอดคล้องภายในของแบบวัดความมีวินัยในตนเองทั้งฉบับมีค่าเท่ากับ 0.870 จากการนำแบบวัดความมีวินัยในตนเองไปศึกษาพัฒนาการความมีวินัยในตนเองของนักเรียนในจังหวัดนครนายก พบว่านักเรียนหญิงมีพัฒนาการความมีวินัยในตนเอง มีลักษณะคงที่จากระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 สู่อันดับที่ 2 และอันดับที่ 3 ส่วนนักเรียนชายมีพัฒนาการความมีวินัยในตนเองมีลักษณะคงที่จากระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 สู่อันดับที่ 2 และเพิ่มสูงขึ้นเล็กน้อยในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยนักเรียนหญิงมีพัฒนาการความมีวินัยในตนเองสูงกว่านักเรียนชาย

สุบรรณ คับพวง (2550 : 111- 118) ได้พัฒนาคุณลักษณะประชาธิปไตย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ผลการศึกษาค้นคว้าพัฒนาแบบวัดคุณลักษณะประชาธิปไตย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามุกดาหารเขต 3 พบว่าแบบวัดคุณลักษณะประชาธิปไตยทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านการยอมรับ จำนวน 25 ข้อ ด้านสามัคคีธรรม จำนวน 17 ข้อ ด้านปัญญาธรรม จำนวน 18 ข้อ มีค่าเฉลี่ยสูงกว่าครึ่งหนึ่งของคะแนนเต็มของแบบวัดคุณลักษณะประชาธิปไตยทุกด้าน โดยมีค่าเฉลี่ยคะแนนเต็ม 180 คะแนน คะแนนเฉลี่ย 145.358 คะแนน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 27.873 ค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานในการวัดเท่ากับ 5.361 ขณะที่ความเชื่อถือได้ของแบบวัดคุณลักษณะประชาธิปไตย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ด้านการยอมรับ มีค่าสูงสุดเท่ากับ .903 ด้านปัญญาธรรมมีค่าต่ำสุดเท่ากับ .833 และค่าความเชื่อถือได้ของแบบวัดทั้งฉบับมีค่าเท่ากับ .918 คุณภาพของแบบวัด ค่าอำนาจจำแนกของแบบวัด มีค่าตั้งแต่ .311 ถึง .628 ค่าความเชื่อถือได้ของแบบวัด เท่ากับ .918 ละมีค่าสูงกว่า .80 ทุกด้าน ค่าความแม่นยำตรงเชิงโครงสร้าง ด้านการยอมรับ มีค่าน้ำหนัก .542 ด้านสามัคคีธรรม มีค่าน้ำหนัก .679 ด้านปัญญาธรรม มีค่าน้ำหนัก .580 ค่าความแม่นยำตรงเชิงเนื้อหา มีค่าความสอดคล้องสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด คือ .60 เกณฑ์ปกติ คะแนนแบบวัดคุณลักษณะประชาธิปไตย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีช่วงคะแนน T ตั้งแต่ T16 – T69

2. งานวิจัยต่างประเทศ

Kohlberg (1969 : 39) สร้างแบบวัดเหตุผลเชิงจริยธรรมเป็นแบบทดสอบปลายเปิดโดยผูกเรื่องเป็นสถานการณ์เกี่ยวกับจริยธรรม เป็นเรื่องเกี่ยวกับความขัดแย้งระหว่างความต้องการส่วนตัวกับกฎเกณฑ์ของหมู่คณะหรือสังคม โดยการเล่าให้ผู้ถูกทดสอบได้ฟังแล้วก็จะให้คำตอบและให้เหตุผล พิจารณาระดับการให้เหตุผลว่าจะอยู่ในขั้นใดใน 3 ระดับ และ 6 ชั้น แบบทดสอบของ Kohlberg ที่สร้างขึ้นมี 2 ชุด คือ ชุด A และชุด B แต่ละชุดมีเรื่องราว 3 เรื่อง แต่ละเรื่องมีอยู่ 2 ประเด็น ชุด B ใช้สำหรับสอบซ้ำและมีประเด็นคำถามเหมือนชุด A แต่เรื่องราวไม่เหมือนกัน

Bishop (2000 : 3314-A) ได้ศึกษาการปรับความเข้าใจเกี่ยวกับประชาธิปไตย ความเป็นพลเมืองและประชาคมศึกษาตามความเชื่อครูและนักเรียนมัธยมศึกษา 3 ประเภทในสาธารณรัฐเชก โดยเก็บรวบรวมข้อมูลประชากรศึกษาและนักเรียนจำนวน 42 คน ที่เข้าร่วมประชุมประชาคมศึกษาและนักเรียนจำนวน 305 คนในโรงเรียนมัธยมศึกษาในเมืองต่าง ๆ 4 เมือง ในกลุ่มตัวอย่างเหล่านี้เขียนนิยามคำว่าประชาธิปไตย ความเป็นพลเมืองและประชาคมศึกษา ผลการศึกษาพบว่า ครูและนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย เป็นผู้ปฏิบัติในด้านประชาธิปไตย นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นเป็นผู้ปฏิบัติประชาธิปไตย และนักเรียนอาชีวศึกษาเป็นผู้มีส่วนร่วมที่ไม่เอาจริงเอางัง ทั้ง ได้รับสิทธิและหน้าที่ตามประชาธิปไตย

Brantingham (2001 : 969-A) ได้ศึกษาการผสมผสานหลักประชาธิปไตย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเสรีภาพ ความเสมอภาคและภราดรภาพ ผสมผสานการเข้าชั้นเรียนระดับประถมศึกษาตอนต้น กลุ่มตัวอย่างซึ่งเลือกมาแบบเฉพาะเจาะจง ประกอบด้วยชั้นเรียนชั้นที่ ๓ อาจารย์มหาวิทยาลัยเลือกว่าองค์ประกอบประชาธิปไตยที่รวมกัน ภายในองค์ประกอบที่เกิดขึ้นประจำวันจากการวิเคราะห์ข้อมูล จากการสัมภาษณ์ครูประจำชั้นและนักเรียนในกลุ่มเป้าหมาย 2 กลุ่ม ผลการศึกษาพบว่า มีแนวคิด 3 ประการ หนึ่งเสรีภาพกับความรับผิดชอบ สองการตัดสินใจเพื่อประโยชน์ส่วนรวม และสามการเคารพระหว่างระดับต่าง ๆ กลุ่มตัวอย่างมีความเข้าใจความสำคัญของเสรีภาพควบคู่ไปกับความรับผิดชอบ ควบคู่ไปกับเสรีภาพ แต่ละคนในกลุ่มตัวอย่างมีสัทธิต่อกันและกัน มีความเสมอภาคของเสียง ผู้วิจัยแต่ละคน ประการที่สองวิธีการตัดสินใจได้แก่ การเปิดประชุมอภิปรายแบบเปิดเผย และกลยุทธ์การแก้ปัญหาที่จำกัดเฉพาะผลประโยชน์ร่วมกันของชุมชน ประการสุดท้ายการเคารพระหว่างชั้นภายในชั้นเรียนและโรงเรียน พบว่า การรวมนักเรียนการศึกษาพิเศษเข้ากับนักเรียนปกติ มีการสนับสนุน

จากเพื่อนร่วมชั้น ซึ่งผู้ร่วมวิจัยรู้สึกว่าเป็นองค์ประกอบที่เข้มแข็งของวัฒนธรรมของชั้นเรียน การศึกษาครั้งนี้

Mckenna (2001 : 336) ได้ศึกษาความเข้าใจในพลวัตในการให้การศึกษาแก่นักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 3 ชั้นเรียน เกี่ยวกับหลักประชาธิปไตยพลวัตเหล่านี้ได้แก่ วิธีสอนประชาธิปไตยในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น วิธีที่ครูมัธยมศึกษาตอนต้นมีแนวคิดเกี่ยวกับประชาธิปไตย และวิธีที่นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นดำเนินการภายใต้แนวคิดเหล่านี้ การศึกษาแบบสืบเสาะเชิงคุณภาพครั้งนี้เกิดขึ้นในชั้นเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นหลายโรงเรียน การฝึกสอนของนักศึกษารวมทั้งมีการเล่าเรื่องเชิงอธิบายเกี่ยวกับโรงเรียน ชั้นเรียนนักเรียน ครู และการบริหารด้วย ผลการศึกษา พบว่า มีความต้องการในโรงเรียนเป็นแบบอย่างในอุดมคติทางประชาธิปไตยในชั้นเรียน เพื่อการสร้างสรรค์ประชาธิปไตยในอนาคต

Lowry (2002 : 865-A) ได้วิจัยการศึกษาเกี่ยวกับประชาธิปไตย : กรณีศึกษาที่ตั้ง 3 โรงเรียน งานวิจัย พบว่า

1. ครูทั้งหมดที่สอนนักเรียนแบบประชาธิปไตยสามารถแก้ไขปัญหาทางการเรียนด้วยตัวเอง
2. ครูเป็นผู้ช่วยให้ให้นักเรียนประสบความสำเร็จได้เป็นอย่างดี
3. ตั้งชมรม โดยมีนักเรียนเป็นผู้บริหารจัดการเอง
4. การสอนแบบประชาธิปไตยค่อนข้างดีว่าการสอนที่ให้นักเรียนรับฟังเพียงอย่างเดียว
5. ครูส่งเสริมและพัฒนาให้เด็กกล้าแสดงออก และรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น

Patterson (2003 : 3667-A) ได้วิจัยการพัฒนาชมรมในโรงเรียนแบบประชาธิปไตยในการเปลี่ยนแปลงสังคมในโรงเรียน จากการวิจัย พบว่า นักเรียนสามารถพัฒนาชมรมได้เป็นอย่างดี และมีความรู้ความเข้าใจในการเข้าร่วมกิจกรรม สามารถเปลี่ยนแปลงสังคมที่เคยปลูกฝัง กลับเปลี่ยนให้เป็นคนที่มีความเชื่อมั่นและกล้าแสดงออก สามารถเป็นผู้นำได้ในระดับหนึ่ง ดังนั้นการตั้งชมรมทำให้นักเรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงด้านความคิด การแสดงออก การอยู่ร่วมกับเพื่อนและความสามัคคี

จากเอกสารและงานวิจัยที่ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าทั้งงานวิจัยในประเทศและงานวิจัยต่างประเทศ สรุปได้ว่า การวิจัยเพื่อสร้างแบบวัดคุณลักษณะประชาธิปไตยของนักเรียน ส่วนมากเป็นการสร้างเครื่องมือที่มีลักษณะเป็นแบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ แบบประเมินค่า แบบสังเกตการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาประชาธิปไตย ส่วนการสร้างเครื่องมือวัดคุณลักษณะ

ประชาธิปไตยในรูปแบบการทดสอบชนิดสถานการณ์สมมติ แบบเลือกตอบสามตัวเลือกยังมี
น้อย โดยเฉพาะการสร้างแบบวัดคุณลักษณะประชาธิปไตยซึ่งประกอบด้วยคุณลักษณะ
ประชาธิปไตย 3 ด้าน คือ ด้านการยอมรับ ด้านสามัคคีธรรม และด้านปัญญาธรรม จึงทำให้
ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นแนวทางในการสร้าง
แบบทดสอบวัดคุณลักษณะประชาธิปไตย เพื่อนำไปประเมินคุณลักษณะประชาธิปไตยของ
นักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายและระดับอื่นต่อไป

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY